

**UWAGI/OPINIE zgłoszone w czasie konsultacji społecznych
aktualizacji Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej 2021-2030. Solidarność dla rozwoju:**

L.p.	Autor uwagi	Jednostka redakcyjna, do której odnosi się uwaga, numer strony	Treść uwagi	Propozycja zapisu	Stanowisko DWR
1	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – tytuł rozdziału.	W projekcie usunięto z tytułu rozdziału komponent wolontariatu obecny w wersji z 2021 r. Wolontariat rozwojowy i humanitarny buduje zaplecze eksperckie polskiej współpracy rozwojowej oraz społecznych ambasadorów rozwoju, wzmacniając dyplomację publiczną i soft power RP. Przywrócenie komponentu jest spójne z tradycją i interesem Polskiej pomocy.	Tytuł rozdziału 5 otrzymuje brzmienie: „5. Edukacja globalna i wolontariat”.	Uwaga nieuwzględniona MSZ od 2020 r. nie realizuje w ramach <i>Polskiej pomocy</i> programów wolontariatu w krajach rozwijających się. Wynika to, z jednej strony z pogarszającej się sytuacji bezpieczeństwa w wielu krajach Globalnego Południa, z drugiej strony jest rezultatem braku wyraźnego powiązania programów wolontariatu z realizacją - poprzez współpracę rozwojową - priorytetów polskiej polityki zagranicznej.
2	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – dodanie nowego akapitu.	Projekt nie zawiera zobowiązania do krajowej strategii edukacji globalnej (obecnego w wersji 2021). Nie chodzi o powrót do poprzedniego dokumentu, lecz o ramy, dzięki którym edukacja globalna będzie skutecznie służyć nowym celom Strategii – budowie odporności społecznej i przeciwdziałaniu dezinformacji. Brak ram strategicznych prowadzi do rozproszenia działań,	Dodaje się akapit w brzmieniu: „Minister Spraw Zagranicznych, we współpracy z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz z partnerami społecznymi, opracuje krajowy dokument strategiczno-operacyjny dotyczący edukacji globalnej, określający jej cele, ramy koordynacji	Uwaga nieuwzględniona MSZ stoi na stanowisku, że do realizacji zadań z zakresu edukacji globalnej wystarczające będą zapisy zaktualizowanego Programu wieloletniego oraz rocznych planów współpracy rozwojowej.

			sprzecznego z przyjętą w Programie zasadą koncentracji i skuteczności. Krajowy dokument strategiczny zapewni koordynację i pozwoli zrealizować zobowiązania Polski w sieci GENE oraz w Deklaracji Dublińskiej (2022), wzmacniając wiarygodność RP jako dojrzałego donatora.	międzyresortowej oraz zasady stabilnego finansowania.”	
3	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit rozpoczynający się od słów „W obszarze edukacji formalnej wiodącą rolę będzie pełnił resort edukacji...”.	Zapis przenosi ciężar edukacji globalnej na resort edukacji i podstawę programową, podczas gdy edukacja globalna jest ustawowo elementem współpracy rozwojowej (III filar, właściwość MSZ) i nie występuje w Prawie oświatowym. Grozi to luką odpowiedzialności, a także rozejściem się kompetencji z finansowaniem: organ koordynujący i finansujący edukację globalną (MSZ) powinien pozostać organem za nią odpowiedzialnym – zgodnie z rekomendacją przeglądu partnerskiego GENE (2010). Doprecyzowanie podziału kompetencji – bez cedowania go – zapewni skuteczność i zgodność z rolą Polski w sieci GENE (sieci ministerstw i agencji z krajową odpowiedzialnością za edukację globalną).	Akapitowi nadaje się brzmienie: „Koordynację edukacji globalnej jako elementu współpracy rozwojowej zapewnia Minister Spraw Zagranicznych. W obszarze edukacji formalnej wiodącą rolę pełni resort edukacji, prowadząc działania zgodnie z obowiązującą podstawą programową; w obszarze edukacji pozaformalnej i nieformalnej kluczową rolę realizatorów pełnią organizacje pozarządowe i inni partnerzy społeczni. Działania obejmują wszystkie etapy edukacji oraz uczenie się przez całe życie, a także wzmacnianie kompetencji kadr dydaktycznych.”	Uwaga nieuwzględniona. Zadania Ministra Spraw Zagranicznych dot. edukacji globalnej określa art. 13 ust.1 pkt 8 ustawy o współpracy rozwojowej w brzmieniu „podejmuje lub wspiera działania z zakresu edukacji globalnej”. Proponowane brzmienie zapisu wykracza poza zapisy ustawowe.
4	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit rozpoczynający się od słów „Celem edukacji globalnej jest zmiana negatywnych postaw...”.	Projekt pomija standardy jakości edukacji globalnej obecne w wersji 2021 (przeciwdziałanie stereotypom, katalog wartości). To właśnie te standardy czynią z edukacji globalnej realne narzędzie bezpieczeństwa: rzetelność merytoryczna, myślenie krytyczne i weryfikacja źródeł budują odporność społeczną na dezinformację i manipulację	Na końcu akapitu dodaje się zdania: „Działania edukacji globalnej opierają się na rzetelności merytorycznej, rozwijaniu myślenia krytycznego oraz przeciwdziałaniu stereotypom i dezinformacji dotyczącym krajów Globalnego Południa.	Uwaga częściowo uwzględniona. Dodaje się zapis w brzmieniu: „Edukacja globalna kładzie szczególny nacisk na redukcję stereotypów na temat krajów Globalnego

			informacyjną – cel horyzontalny Strategii polskiej polityki zagranicznej 2026–2030 wobec zagrożeń hybrydowych – i zabezpieczają przed instrumentalizacją przekazu. Deficyt tych kompetencji zwiększa podatność obywateli na obce operacje wpływu.	Kształtują postawy odpowiedzialności, szacunku, empatii i otwartości.”	Południa i na zadbanie o to, aby nie były one powielane.” Patrz też pkt 55 i 98
5	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – dodanie nowego akapitu (powiązane z uwagą nr 1).	Rozwinięcie treści o wolontariacie usuniętej z wersji 2021. Wolontariat jest realnym narzędziem budowania kapitału eksperckiego i społecznego poparcia dla polityki rozwojowej – zgodnie z interesem państwa.	Dodaje się akapit w brzmieniu: „Integralnym elementem edukacji globalnej jest wolontariat rozwojowy i humanitarny. Wolontariusze, przygotowani m.in. poprzez szkolenia z zakresu edukacji globalnej, po powrocie do kraju pełnią rolę społecznych ambasadorów rozwoju i zasilają zaplecze eksperckie polskiej współpracy rozwojowej.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt 1.
6	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 oraz Rozdział 6.1 „Narzędzia”, s. 24 – finansowanie edukacji globalnej.	Projekt nie gwarantuje stabilności finansowania edukacji globalnej. Przewidywalność środków – w tym określenie ich minimalnego poziomu – jest warunkiem skuteczności i planowania działań o zasięgu ogólnokrajowym.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Edukacja globalna jest finansowana w sposób stabilny i przewidywalny; w rocznych planach współpracy rozwojowej określa się minimalny poziom środków przeznaczonych na ten cel.”	Uwaga nieuwzględniona Program wieloletni, jako dokument ramowy i strategiczny, nie wskazuje poziomu finansowania żadnego z instrumentów współpracy rozwojowej w wymiarze rocznym. Co do zasady finansowanie instrumentów współpracy rozwojowej określa się kwotowo w Planach rocznych.
7	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 6.2.1.1 „Współpraca z Partnerami	W stosunku do wersji 2021 osłabiono rolę partnerów społecznych –usunięto wyrażne uwzględnianie ich głosu przy	Dodaje się zdanie w brzmieniu: „Głos partnerów społecznych jest uwzględniany przy	Uwaga nieuwzględniona Udział partnerów

		społecznymi”, s. 25.	tworzeniu dokumentów strategicznych. Wykorzystanie kapitału eksperckiego organizacji pozarządowych podnosi jakość polityki rozwojowej i jest zgodne ze standardami konsultacji publicznych.	opracowywaniu dokumentów strategicznych i operacyjnych współpracy rozwojowej, w tym za pośrednictwem organów opiniotawczo-doradczych przy Ministrze Spraw Zagranicznych.”	społecznych przy opracowywaniu dokumentów strategicznych i operacyjnych współpracy rozwojowej, w tym za pośrednictwem organów opiniotawczo-doradczych przy Ministrze Spraw Zagranicznych, wynika z zapisów ustawy z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej, w szczególności <i>Rozdział 3 Zasady realizacji współpracy rozwojowej</i> (art. 6.2, art. 16).
8	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit „Działania z zakresu edukacji globalnej wpisują się również w realizację celów zrównoważonego rozwoju (przede wszystkim SDG 4.7).”.	Warto zakotwiczyć edukację globalną także w zobowiązaniach, które Polska realnie przyjęła – wzmacnia to spójność i wiarygodność międzynarodową RP oraz uzasadnia rangę tego obszaru.	Akapit uzupełnia się o zdanie: „Edukacja globalna jest także wyrazem zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej – jako członka sieci GENE (Global Education Network Europe) oraz sygnatariusza Europejskiej Deklaracji o Edukacji Globalnej do 2050 r. (Dublin, 2022).”	Uwaga częściowo uwzględniona Udział Polski w sieci GENE nie jest zobowiązaniem międzynarodowym, a przyjęcie Deklaracji w sprawie Edukacji Globalnej w 2022 r. było wyłącznie politycznym wyrażeniem woli. Nowe brzmienie akapitu czwartego: „(...) Z kolei w środowisku międzynarodowym będziemy współpracować z wyspecjalizowanymi organizacjami i ich

					agencjami, w tym z siecią Global Network Europe, aby zaznaczyć wkład Polski w działania edukacji globalnej.”
9	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – dodanie nowego akapitu (koordynacja).	Przegląd partnerski GENE dla Polski (Raport krajowy, 2010) wprost zalecił ustanowienie krajowego komitetu ds. edukacji globalnej „pod auspicjami Ministerstwa Spraw Zagranicznych (Polska pomoc) jako głównego organu finansującego”, z udziałem resortu edukacji, innych resortów oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Rekomendacja ta pozostaje niezrealizowana. Powołanie stałego ciała koordynującego zapewni spójność międzyresortową i skuteczność – zgodnie z przyjętą w Programie zasadą koncentracji i efektywności.	Dodaje się akapit w brzmieniu: „W celu zapewnienia spójnej koordynacji edukacji globalnej Minister Spraw Zagranicznych powoła krajowe ciało koordynujące (komitet lub radę) ds. edukacji globalnej, z udziałem ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, innych właściwych resortów oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych. Do zadań ciała należeć będzie koordynacja polityk, standardów jakości i finansowania edukacji globalnej.”	Uwaga nieuwzględniona Zgodnie z zapisami ustawy o współpracy rozwojowej, kwestie odnoszące się do współpracy rozwojowej i jej elementów składowych (w tym edukacji globalnej) są przedmiotem prac Rady Programowej Współpracy Rozwojowej. Nie jest więc uzasadnione wprowadzanie dodatkowego organu opiniotwórczo-doradczego i powielanie istniejących już struktur.
10	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 oraz Rozdział 6.2.1.1 „Współpraca z partnerami społecznymi”, s. 25 – współpraca międzysektorowa.	Trójstronne Porozumienie o współpracy w sprawie wspierania rozwoju edukacji globalnej z 2011 r. (MSZ – MEN – Grupa Zagranica) formalnie obowiązuje, lecz w praktyce nie jest realizowane; jedynym stale działającym gremium jest nieformalna grupa robocza ds. edukacji globalnej przy Grupie Zagranica. Reaktywacja i sformalizowanie tej współpracy realizuje zobowiązania Deklaracji Dublińskiej (2022) dotyczące współpracy międzysektorowej oraz rekomendacje GENE.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Program przewiduje reaktywację i wzmocnienie międzysektorowej współpracy na rzecz edukacji globalnej, w tym w oparciu o Porozumienie z 2011 r., poprzez regularne prace grupy roboczej z udziałem Ministerstwa Spraw Zagranicznych, resortu oświaty oraz organizacji pozarządowych.”	Uwaga nieuwzględniona Od czasu podpisania „Porozumienia w sprawie wspierania rozwoju edukacji globalnej w Polsce” odbywają się cyklicznie spotkania międzysektorowe dot. edukacji globalnej z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Spraw Zagranicznych, resortu oświaty oraz organizacji pozarządowych.

11	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 oraz Rozdział 6.1 „Narzędzia”, s. 24 – finansowanie wieloletnie.	Zarówno przegląd partnerski GENE (2010), jak i Europejska Deklaracja o Edukacji Globalnej do 2050 r. (2022) wzywają do stabilnego, przewidywalnego i – w miarę możliwości – wieloletniego finansowania edukacji globalnej. Obecny model wyłącznie rocznych konkursów uniemożliwia planowanie długofalowych procesów edukacyjnych i obniża skuteczność wydatków.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „W finansowaniu edukacji globalnej wprowadza się mechanizmy wieloletnie (projekty oraz umowy dotacyjne o horyzoncie wieloletnim), zapewniające przewidywalność i ciągłość działań, zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z Europejskiej Deklaracji o Edukacji Globalnej do 2050 r.”	Uwaga nieuwzględniona Program wieloletni, jako dokument ramowy i strategiczny, nie określa kwestii wieloletniego finansowania żadnego z instrumentów współpracy rozwojowej.
12	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit o celach zrównoważonego rozwoju (SDG 4.7).	Polska przyjęła zrewidowaną Rekomendację UNESCO z 2023 r. w sprawie edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i zrównoważonego rozwoju; pierwszy raport z jej wdrożenia jest wymagany do 15 listopada 2026 r. Wyraźne odniesienie do niej w Programie ułatwi Polsce rzetelne wykazanie wdrożenia i wzmocni wiarygodność RP na forum międzynarodowym.	Uzupełnia się zapis o zdanie: „Działania edukacji globalnej realizowane są z uwzględnieniem zrewidowanej Rekomendacji UNESCO z 2023 r. w sprawie edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i zrównoważonego rozwoju, w tym wynikających z niej obowiązków sprawozdawczych.”	Uwaga nieuwzględniona Celem Programu nie jest adresowanie zobowiązań przyjmowanych na forach międzynarodowych nie odnoszących się bezpośrednio do współpracy rozwojowej, w tym np. UNESCO.
13	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.1 „Cele polskiej współpracy rozwojowej”, s. 5, akapit 1.	Projekt silnie wiąże cele pomocy z interesem narodowym, bezpieczeństwem i dyplomacją ekonomiczną. Zgodnie z art. 208 TFUE („Union development cooperation policy shall have as its primary objective the reduction and, in the long term, the eradication of poverty”) oraz Europejskim Konsensusem ws. Rozwoju (2017), redukcja i eliminacja ubóstwa pozostają celem nadrzędnym, a realizacja interesów zewnętrznych nie może go naruszać (zasada spójności polityki na rzecz rozwoju – art. 208 TFUE). Poprawka rozwija projekt o	Po akapicie pierwszym dodaje się zdania: „Nadrzędnym celem polskiej współpracy rozwojowej pozostaje redukcja i, w dłuższej perspektywie, eliminacja ubóstwa oraz realizacja Agendy 2030, prowadzone w oparciu o podejście uwzględniające prawa człowieka. Realizacja celów polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i gospodarczych w ramach oficjalnej pomocy rozwojowej nie może naruszać tego celu	Uwaga częściowo uwzględniona Jak w pkt 81

			klauzulę zabezpieczającą, spójnie z prawem pierwotnym UE.	nadrzędnego ani negatywnie wpływać na sytuację społeczno-gospodarczą państw partnerskich.”	
14	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.1, s. 5–6 (cele operacyjne).	Program traktuje prawa człowieka deklaratywnie. Podejście oparte na prawach człowieka (HRBA) jest obowiązującym standardem ONZ i UE (Wspólne rozumienie agencji ONZ, 2003; unijny HRBA Toolbox, 2021), opartym na pięciu zasadach: powszechność praw człowieka, znacząca i inkluzywna partycypacja, niedyskryminacja i równość, rozliczalność i rządy prawa oraz przejrzystość i dostęp do informacji oparty na danych zdezagregowanych. Poprawka rozwija metodologię Programu, przechodząc od podejścia deklaratywnego do operacyjnego.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska współpraca rozwojowa realizowana jest w oparciu o podejście uwzględniające prawa człowieka (HRBA) na wszystkich etapach cyklu projektowego — od programowania po ewaluację — zgodnie z zasadami: powszechności praw człowieka, znaczącej i inkluzywnej partycypacji, niedyskryminacji i równości, rozliczalności i rządów prawa oraz przejrzystości i dostępu do informacji opartego na danych zdezagregowanych.”	Uwaga nieuwzględniona Odniesienia do kwestii ochrony i promocji praw człowieka znajdują się już w rozdziale 2.3. <i>Zasady współpracy rozwojowej</i> : „Polska współpraca rozwojowa jest realizowana zgodnie z zasadami przestrzegania uniwersalnych, niezbywalnych i niepodzielnych praw człowieka i podstawowych wolności, demokracji, rządów prawa i dobrego rządzenia, równości oraz solidarności”. Nie jest więc zasadne dublowanie tego zapisu.
15	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.1, s. 5, akapit z listą priorytetowych celów zrównoważonego rozwoju.	Program odwołuje się do Agendy 2030, lecz pomija jej centralną zasadę „leave no one behind” (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 70/1: „we pledge that no one will be left behind”). Jej wyraźne ujęcie ukierunkowuje pomoc na osoby i społeczności najbardziej wykluczone.	Dodaje się zdanie: „Polska współpraca rozwojowa kieruje się zasadą Agendy 2030 »nikogo nie pozostawić w tyle«, priorytetowo traktując wsparcie osób i społeczności najbardziej wykluczonych i zmarginalizowanych, w tym kobiet, dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami.”	Uwaga nieuwzględniona Osoby i społeczności marginalizowane są ważnym elementem działań w ramach <i>Polskiej pomocy</i> , ale nie jedynym. W dokumencie znajdują się już odniesienia do działań na rzecz wsparcia tych osób i grup.

16	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.1, s. 5–6 (poziom celów).	Wśród celów w rozdziale 1.1 brakuje wyraźnego odniesienia do równości płci oraz wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt, mimo że jest to priorytet przekrojowy Programu i Cel Zrównoważonego Rozwoju nr 5. Ujęcie tego już na poziomie celów zwiększa spójność dokumentu.	Dodaje się zdanie: „Polska współpraca rozwojowa dąży do wspierania równości płci oraz wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt, zgodnie z Celem Zrównoważonego Rozwoju nr 5.”	Uwaga nieuwzględniona Odniesienia do kwestii równości płci oraz wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt znajdują się w pkt 3.2.7. <i>Priorytety przekrojowe Polskiej pomocy.</i>
17	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.1, s. 6–7 (sektor prywatny) oraz Rozdział 6.1 „Narzędzia” (FIWR/BGK).	Projekt akcentuje mobilizację kapitału prywatnego oraz rolę BGK/FIWR bez zabezpieczeń jakościowych. Standardy OECD DAC ws. finansowania mieszanego wymagają wykazania dodatkowości („Ensure additionality is core to all blended finance operations... assessed, documented and publicly disclosed”), a Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka (Zasada 4) nakładają na państwo obowiązek należytej staranności wobec podmiotów kontrolowanych lub wspieranych przez państwo (m.in. agencji gwarancyjnych i kredytów eksportowych) — co bezpośrednio dotyczy BGK. Poprawka rozwija nowy instrument (FIWR) o niezbędne zabezpieczenia.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Zaangażowanie sektora prywatnego oraz instrumenty finansowe realizowane przez Bank Gospodarstwa Krajowego w ramach FIWR podlegają: (1) ocenie dodatkowości (additionality) — dokumentowanej i podawanej do wiadomości publicznej; (2) procedurom należytej staranności w zakresie praw człowieka; (3) kryteriom kwalifikowalności do oficjalnej pomocy rozwojowej oraz zasadzie »nie szkodzić«, zgodnie z Wytycznymi ONZ dotyczącymi biznesu i praw człowieka.”	Uwaga nieuwzględniona <i>Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2021 – 2030</i> <i>Solidarność dla rozwoju</i> jest dokumentem rządowym, obejmującym całość Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ang. Official Development Assistance, ODA), w tym działania realizowanym.in. przez Bank Gospodarstwa Krajowego w ramach FIWR. Nie ma więc uzasadnienia dla dodawania informacji o podleganiu tych działań kryteriom kwalifikowalności do oficjalnej pomocy rozwojowej. Co więcej, zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej (art. 19e ust. 3) „przy opracowywaniu projektu

					planu rzeczowo-finansowego FIWR bierze się pod uwagę cele oraz priorytety geograficzne i tematyczne pomocy rozwojowej określone w Programie”. Szczegółowe zasady funkcjonowania FIWR znajdują się w Ustawie z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej i nie jest zasadne wprowadzanie tak szczegółowych kwestii do aktualizacji Programu wieloletniego.
18	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.1 (akapity o wyzwaniach) oraz Rozdział 1.2 „Kontekst międzynarodowy” – a także w całym dokumencie.	Dokument stosuje sformułowania „nielegalna migracja” i „niekontrolowane ruchy migracyjne”. ONZ i IOM wskazują: „the term 'irregular' is preferable to 'illegal'... an act can be legal or illegal but a person cannot” (por. Rezolucja ZO ONZ 3448 (XXX); glosariusz EMN Komisji Europejskiej). Poprawka aktualizuje terminologię do obowiązującego standardu międzynarodowego i unijnego.	Wyrazy „nielegalna migracja” zastępuje się wyrazami „migracja nieregularna” (w odpowiednim przypadku i liczbie); wyrażenie „niekontrolowane ruchy migracyjne” zastępuje się neutralnym opisem zjawiska. Zmiana obejmuje cały dokument.	Uwaga częściowo uwzględniona Utrzymano termin „nielegalna migracja”. Natomiast we frazie „nielegalne ruchy migracyjne” pominięto słowo „nielegalne”.
19	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 1.2 „Kontekst międzynarodowy”, s. 8 (akapity dotyczące migracji) oraz zasady alokacji pomocy.	Projekt silnie wiąże pomoc z presją migracyjną. Badania (m.in. Olivé i Pérez, 2021) ostrzegają, że sekurytyzacja pomocy „crowd[s] out traditional development objectives, such as poverty reduction”, a doświadczenia unijnych instrumentów (EUTF for Africa) pokazują ryzyko naruszeń praw człowieka i finansowania kontroli granic zamiast	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska pomoc jest alokowana na podstawie obiektywnych potrzeb rozwojowych i humanitarnych odbiorców (needs-based), a nie jako instrument powstrzymywania migracji. Ze środków oficjalnej pomocy rozwojowej nie	Uwaga nieuwzględniona. Rozdział 1.2 prezentuje kontekst międzynarodowy w jakim realizowana jest obecnie współpraca rozwojowa. Nieuzasadnione jest twierdzenie o „silnym”

			usuwania przyczyn migracji. Kryteria kwalifikowalności ODA OECD DAC wykluczają finansowanie kontroli granic i detencji. Poprawka rozwija podejście migracyjne w sposób zgodny ze standardami i skuteczny rozwojowo.	finansuje się infrastruktury detencyjnej ani środków siłowej kontroli granic. Współpraca dotycząca migracji koncentruje się na usuwaniu jej strukturalnych przyczyn, z poszanowaniem praw człowieka i prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową.”	powiązaniu projektu aktualizacji Programu wieloletniego z „presją migracyjną”. W tekście położono nacisk na pomoc humanitarną w krajach pochodzenia migracji. Dokument ma charakter ramowy i strategiczny i nie odnosi się do kwalifikowalności wydatków jako ODA.
20	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.3 „Zasady współpracy rozwojowej” oraz 2.4 „Efektywność i skuteczność”, s. 10–11.	Projekt deklaruje skuteczność ogólnikowo, bez zakotwiczenia w uznanych zasadach. Cztery zasady skuteczności z Partnerstwa z Pusan (2011) – własność krajów partnerskich, ukierunkowanie na rezultaty, inkluzywne partnerstwa oraz przejrzystość i wzajemna rozliczalność – stanowią globalny standard operacyjny OECD DAC, monitorowany w ramach GPEDC. Poprawka rozwija deklarowaną w aktualizacji skuteczność, nadając jej mierzalne ramy.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska współpraca rozwojowa realizuje zasady skuteczności przyjęte w Partnerstwie z Pusan (2011): własność priorytetów rozwojowych przez kraje partnerskie, ukierunkowanie na rezultaty, inkluzywne partnerstwa oraz przejrzystość i wzajemną rozliczalność. Programy dwustronne są dostosowywane do krajowych ram rezultatów państw partnerskich, a postępy raportowane zgodnie ze wskaźnikami Globalnego Partnerstwa na rzecz Skutecznej Współpracy Rozwojowej (GPEDC).”	Uwaga nieuwzględniona Dokument zawiera w rozdziale 2.4 „Efektywność i skuteczność” odniesienia do czterech zasad z Pusan i nie jest zasadne dublowanie tego zapisu.
21	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.1 „Punkty odniesienia” oraz 2.3 „Zasady”, s. 9–10.	Projekt osłabia zasadę spójności polityki na rzecz rozwoju. Art. 208 TFUE jest prawnie wiążący, a jego współczesne rozwinięcie – spójność polityki na rzecz	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska współpraca rozwojowa realizowana jest zgodnie z zasadą spójności polityki na	Uwaga nieuwzględniona Należy zaznaczyć, że Ukraina jest jedynym

			zrównoważonego rozwoju (PCSD, Cel 17.14 Agendy 2030) oraz Rekomendacja Rady OECD (OECD/LEGAL/0381) – zaleca koordynację na najwyższym szczeblu administracji („whole-of government”). Poprawka wzmacnia i modernizuje ten punkt odniesienia.	rzecz rozwoju (art. 208 TFUE) oraz spójności polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju (Cel 17.14 Agendy 2030). W tym celu ustanawia się mechanizm koordynacji na wysokim szczeblu administracji rządowej, przeciwdziałający negatywnym transgranicznym skutkom polityk krajowych dla państw rozwijających się.”	krajem „rozwijającym” się z którym graniczy Polska. Tworzenie wskazanego mechanizmu koordynacyjnego nie ma uzasadnienia.
22	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.1 „Punkty odniesienia”, s. 9.	W stosunku do wersji z 2021 r. projekt ogranicza kluczowe odniesienia normatywne (m.in. Europejski Konsensus ws. Rozwoju, Program Działań z Addis Abeby). Aktualizacja powinna je utrzymać i uzupełnić o najnowszy globalny konsensus – Zobowiązanie z Sewilli (Rezolucja ZO ONZ A/RES/79/323, IV Konferencja ONZ ws. Finansowania Rozwoju, 2025). To dosłownie aktualizacja punktów odniesienia, a nie powrót do przeszłości.	Katalog punktów odniesienia uzupełnia się o: Europejski Konsensus w sprawie Rozwoju (2017), Program Działań z Addis Abeby (2015) oraz Zobowiązanie z Sewilli – dokument końcowy IV Międzynarodowej Konferencji ONZ w sprawie Finansowania Rozwoju (2025).	Uwaga nieuwzględniona Wskazany rozdział 2.1. <i>Punkty odniesienia</i> zawiera odniesienia do Planu działań z Addis Abeby oraz Zobowiązania z Sewilli (dokument przyjęty w lipcu 2025 r. podczas IV Międzynarodowej Konferencji na rzecz Finansowania Rozwoju w Sewilli).
23	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.2 „Kwestie migracyjne”, s. 10.	Podrozdział ujmuje migrację głównie przez pryzmat prewencji. Właściwym punktem odniesienia jest Globalny Pakt na rzecz Bezpiecznej, Uporządkowanej i Legalnej Migracji (GCM, 2018), który nakazuje podejście oparte na prawach człowieka i rozwoju: przeciwdziałanie strukturalnym przyczynom migracji (Cel 2) oraz zapewnienie migrantom dostępu do usług podstawowych (Cel 15). Poprawka osadza podrozdział w aktualnej ramie międzynarodowej.	Podrozdział 2.2 uzupełnia się o odniesienie do Globalnego Paktu na rzecz Bezpiecznej, Uporządkowanej i Legalnej Migracji (2018), w szczególności w zakresie przeciwdziałania strukturalnym przyczynom migracji oraz zapewnienia dostępu do usług podstawowych, z wyłączeniem warunkowania pomocy współpracą w zakresie kontroli	Uwaga nieuwzględniona Polska nie przyjęła Globalnego Paktu na rzecz Bezpiecznej, Uporządkowanej i Legalnej Migracji (2018), nie jest więc zasadne wprowadzanie do tekstu odwołań do tego dokumentu.

				granic.	
24	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.4 „Efektywność i skuteczność”, s. 11.	Najwyższa Izba Kontroli (2024) stwierdziła, że MSZ „nie opracował strategii współpracy rozwojowej dla żadnego z krajów priorytetowych, a w latach 2021–2023 nie przeprowadził badań ewaluacyjnych”. Uniemożliwia to ocenę według kryteriów OECD DAC (trafność, spójność, skuteczność, efektywność, oddziaływanie, trwałość). Polska nie raportuje też danych w standardzie IATI. Poprawka wprowadza konkretne mechanizmy naprawcze.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Dla każdego kraju priorytetowego opracowuje się i publikuje wieloletnią strategię współpracy rozwojowej. Działania podlegają niezależnym ewaluacjom zewnętrznym zgodnie z kryteriami OECD DAC, na które przeznaczona jest adekwatna, wyodrębniona budżet (np. co najmniej 1% pomocy dwustronnej). Polska przystępuje do raportowania danych o pomocy w standardzie Międzynarodowej Inicjatywy na rzecz Przejrzystości Pomocy (IATI).”	Uwaga nieuwzględniona Nie znajduje uzasadnienia konieczność przygotowania tzw. „wieloletnich strategii współpracy rozwojowej” dla poszczególnych państw priorytetowych <i>Polskiej pomocy</i> . Aktualizacja Programu wieloletniego przewiduje opracowanie dokumentów o charakterze operacyjnym pod nazwą „kierunki współpracy rozwojowej”, które mają wskazywać szczegółowo obszary tematyczne i narzędzia realizacji współpracy rozwojowej dla każdego państwa priorytetowego <i>Polskiej pomocy</i> . Wybór konkretnych narzędzi współpracy rozwojowej dla poszczególnych państw priorytetowych będzie podyktowany specyfiką potrzeb poszczególnych państw oraz celami polskiej polityki zagranicznej. Oznacza to, że nie we wszystkich państwach priorytetowych będą stosowane te same instrumenty.

					Nie znajduje uzasadnienia konieczność raportowania danych w standardzie IATI. Polska raportuje dane zgodnie z zasadami DAC OECD.
25	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.4 „Efektywność i skuteczność” oraz 2.1 „Punkty odniesienia”, s. 9–11 – wolumen i jakość ODA.	Polska potwierdziła cel 0,33% ODA/DNB do 2030 r. (konkluzje Rady UE z maja 2025 r., ST 9394/2025), lecz realne finansowanie spada: wskaźnik 0,53% w 2022 r. wynikał w 62,7% z kosztów uchodźców ponoszonych w kraju, a w 2024 r. spadł do 0,21%. Wysoki jest udział pomocy związanej. Rekomendacja OECD ws. rozwiązywania ODA (OECD/LEGAL/5015) zaleca odchodzenie od niej. Poprawka wiąże deklarację z realną ścieżką.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Rząd przedstawia coroczną, budżetową ścieżkę dochodzenia do celu 0,33% ODA/DNB do 2030 r. w oparciu o pomoc rzeczywistą (genuine aid), z wyłączeniem kosztów uchodźców ponoszonych w kraju oraz kosztów kształcenia studentów zagranicznych. Przyjmuje się harmonogram stopniowego rozwiązywania pomocy dwustronnej (untying), zgodnie z Rekomendacją OECD DAC.”	Uwaga nieuwzględniona Program wieloletni, jako dokument ramowy i strategiczny, nie określa kwestii nakładów na ODA. Brak jest regulacji prawnych nakładających na Rząd obowiązek przedstawiania corocznej budżetowej ścieżki dochodzenia do celu 0,33% ODA/DNB do 2030 r. Koszty uchodźców ponoszone w kraju oraz koszty kształcenia studentów zagranicznych są kwalifikowane jako ODA na podstawie i zgodnie z obowiązującymi zasadami DAC OECD. Obecnie nie ma planów „rozwiązywania” pomocy.
26	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 2.3 „Zasady współpracy rozwojowej”, s. 10.	Rekomendacja OECD DAC ws. umożliwienia działania społeczeństwu obywatelskiemu (OECD/LEGAL/5021, 2021) ustanawia trzy filary:	Dodaje się zasadę horyzontalną w brzmieniu: „Polska współpraca rozwojowa wzmacnia i chroni przestrzeń	Uwag nieuwzględniona Proponowane wprowadzenie dodatkowej

			poszanowanie i ochrona przestrzeni obywatelskiej; wspieranie i angażowanie społeczeństwa obywatelskiego; zwiększanie jego skuteczności, przejrzystości i rozliczalności. Poprawka wprowadza to jako zasadę horyzontalną Programu.	obywatelską oraz wspiera przywództwo lokalne, m.in. poprzez elastyczne mechanizmy finansowania (wieloletnie wsparcie instytucjonalne i statutowe) obok konkursów projektowych, zgodnie z Rekomendacją OECD DAC w sprawie umożliwienia działania społeczeństwu obywatelskiemu (2021).”	zasady współpracy rozwojowej nie jest zasadne, gdyż nie wszystkie działania realizowane w ramach polskiej współpracy rozwojowej obejmują zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego (np. kredyty eksportowe). W odniesieniu do proponowanego wsparcia instytucjonalnego i statutowego, należy zauważyć, że w polskim systemie prawnym zasadą jest wspieranie realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, a nie wspieranie podmiotowe organizacji. Współpraca administracji rządowej ze sferą pozarządową odbywa się nadto na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności.
27	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.1 „Priorytety geograficzne”, s. 12.	Wraz z deklarowanym wzrostem ODA do 0,33% DNB istnieje ryzyko, że priorytety motywowane interesami wyprą wsparcie krajów najuboższych. Cel ONZ/DAC zakłada ODA dla krajów najuboższej rozwiniętych (LDC) na poziomie 0,15–	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Wraz ze wzrostem budżetu ODA Polska zwiększa alokację dla krajów najuboższej rozwiniętych (LDC), dążąc do przeznaczania rosnącego,	Uwaga nieuwzględniona Program wieloletni jest dokumentem o charakterze ramowym i strategicznym, zaś alokacje finansowe na

			0,20% DNB (SDG 17.2, Program Działań ze Stambułu). Poprawka rozwija koncentrację geograficzną o zabezpieczenie pomocy dla najuboższych.	wyodrębnionego udziału pomocy dwustronnej na rzecz LDC oraz zabezpieczając pulę środków bezzwrotnych dla podmiotów w krajach o najniższych dochodach, niezależnie od rozwoju instrumentów zwrotnych."	konkretne kraje i obszary tematyczne przyjmowane są corocznie w ramach Planów współpracy rozwojowej.
28	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.1 „Priorytety geograficzne”, s. 12 – kryteria wyboru krajów partnerskich.	Deklaracja Paryska nakłada obowiązek oparcia wsparcia na krajowych strategiach rozwoju partnerów („donors base their overall support on partner countries' national development strategies, institutions and procedures”). Poprawka porządkuje kryteria wyboru krajów i priorytetów w oparciu o obiektywne potrzeby.	Uzupełnia się kryteria wyboru krajów i priorytetów o obiektywne wskaźniki ubóstwa i podatności na zagrożenia oraz o obowiązek dostosowania rocznych planów do krajowych strategii rozwoju państw partnerskich, w konsultacji z ich władzami i społeczeństwem obywatelskim.	Uwaga nieuwzględniona Kryteria wyboru krajów priorytetowych polskiej współpracy rozwojowej wskazane są w rozdziale 3.1 <i>Priorytety geograficzne</i> . Obiektywne wskaźniki ubóstwa są jedną z podstaw klasyfikacji krajów rozwijających się w publikowanej regularnie przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD liście państw uprawnionych do otrzymywania oficjalnej pomocy rozwojowej, będącej punktem odniesienia dla priorytetów geograficznych <i>Polskiej pomocy</i> . Nie ma więc uzasadnienia dla powielania tych zapisów.
29	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.1 „Priorytety geograficzne”, s. 12 – elastyczność i reagowanie na kryzysy	Tradycyjne, rządowe kanały pomocy w kryzysie demokratycznym mogą legitymizować władze autorytarne. Przegląd Europejskiej Polityki Sąsiedztwa opiera się na zasadach „differentiation,	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Ustanawia się mechanizm elastycznego, szybkiego reagowania umożliwiające wsparcie społeczeństwa	Uwaga nieuwzględniona Uwaga Grupy Zagranica dotyczyła Planu współpracy rozwojowej w

		demokratyczne.	flexibility and ownership”. Grupa Zagranica postuluje przywrócenie Gruzji (pominiętej w planie na 2026 r.) ze wsparciem dla społeczeństwa obywatelskiego, niezależnych mediów i przeciwdziałania dezinformacji. Poprawka dodaje elastyczne narzędzie – rozwinięcie, nie rollback.	obywatelskiego, niezależnych mediów i obrońców praw człowieka w krajach dotkniętych nagłym kryzysem demokratycznym, także spoza listy krajów priorytetowych, realizowane z pominięciem struktur rządowych (m.in. przez organizacje pozarządowe i Fundację Solidarności Międzynarodowej). Mechanizm obejmuje w szczególności Gruzję.”	2026 roku. Program wieloletni określa priorytety geograficzne wskazując regiony świata a nie konkretne państwa. Kwestie dotyczące wsparcia w zakresie ochrony praw człowieka, przestrzegania podstawowych wolności i zapewnienia dostępu do bezstronnej informacji zostały ujęte w rozdziale 3.2.1. aktualizacji Programu Wieloletniego
30	Fundacja Edukacji Globalnej	Priorytety przekrojowe (rozdz. 3.2.7 /horyzontalne), s. 19–20 – równość płci.	Równość płci wymaga operacjonalizacji, nie tylko deklaracji. Unijny GAP III zakłada, że „by 2025, 85% of all new external actions will contribute to gender equality and women's and girls' empowerment”, a Konwencja CEDAW (ratyfikowana przez Polskę) i SDG 5 są wiążące. Poprawka wprowadza mierzalny wskaźnik.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska pomoc stosuje wskaźnik równości płci OECD DAC (Gender Equality Policy Marker), dążąc do tego, aby co najmniej 85% nowych projektów uzyskiwało ocenę »1« (cel znaczący) lub »2« (cel główny), zgodnie z unijnym Planem Działania na rzecz Równości Płci (GAP III) oraz Konwencją CEDAW.”	Uwaga nieuwzględniona Polska nie przyjęła GAPIII. Nie jest więc zasadne wprowadzanie do tekstu odwołań do tego dokumentu. Polska ratyfikowała Konwencję CEDAW. Nie ma potrzeby przywoływania jej w Programie wieloletnim, podobnie jak innych dokumentów niezwiązanych bezpośrednio ze współpracą rozwojową.
31	Fundacja Edukacji Globalnej	Priorytety przekrojowe / horyzontalne, s. 19–	Osoby z niepełnosprawnościami należą do najbardziej marginalizowanych. Konwencja CRPD (ratyfikowana przez	Dodaje się priorytet przekrojowy w brzmieniu: „Polska pomoc uwzględnia	Uwaga nieuwzględniona Działania na rzecz

		20 – włączenie osób z niepełnosprawnościami.	Polskę) oraz wskaźnik niepełnosprawności OECD DAC wymagają uwzględniania ich potrzeb; Deklaracja Globalnego Szczytu ds. Niepełnosprawności formułuje cel „15% for the 15%”. Poprawka wprowadza włączanie osób z niepełnosprawnościami jako priorytet przekrojowy.	włączanie osób z niepełnosprawnościami, stosując wskaźnik niepełnosprawności OECD DAC, i dąży do tego, aby do 2028 r. co najmniej 15% przedsięwzięć w obszarze kapitału ludzkiego i infrastruktury Społecznej realizowało włączenie osób z niepełnosprawnościami jako cel główny lub znaczący, zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych (CRPD).”	włączania osób i społeczności najłabszych, a także poprawy jakości życia i opieki zdrowotnej, szczególnie w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami: dzieci, ofiar przemocy i konfliktów, są kluczowym elementem polskiej współpracy rozwojowej. Odniesienia do tych działań znajdują się w rozdziałach: 1.1. <i>Cele polskiej współpracy rozwojowej</i>, 3.2.2. <i>Edukacja</i>, 3.2.3. <i>Przedsiębiorczość i godna praca</i> oraz 3.2.4. <i>Redukcja nierówności</i>. Nie jest zasadne wprowadzanie trzeciego, dodatkowego priorytetu przekrojowego, biorąc pod uwagę szeroki zakres działań <i>Polskiej pomocy</i> uwzględniający wsparcie innych interesariuszy niż osoby z niepełnosprawnościami. Przypominamy, że priorytety przekrojowe są uwzględniane we wszystkich obszarach działań prowadzonych w ramach współpracy rozwojowej. Nie znajduje również uzasadnienia wprowadzanie do
--	--	---	--	---	---

					ramowego dokumentu programowego <i>Polskiej pomocy</i> , jakim jest Program wieloletni, szczegółowych wskaźników i zobowiązań finansowych. Parametry finansowe są uwzględniane w Planach rocznych.
32	Fundacja Edukacji Globalnej	Priorytety przekrojowe (klimat), s. 19.	Polska pomoc jest niedofinansowana klimatycznie (ok. 9,1% pomocy dwustronnej wobec średniej DAC ok. 39%). Wskaźniki z Rio (OECD/UNFCCC) oraz procedura climate-proofing pozwalają to poprawić. Poprawka wzmacnia przekrojowy priorytet klimatyczny.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Wszystkie projekty infrastrukturalne, energetyczne i rolnicze finansowane w ramach Programu podlegają procedurze oceny odporności klimatycznej (climate-proofing) opartej na ocenie ryzyka; działania są oznaczane wskaźnikami z Rio (adaptacja i mitygacja), a udział pomocy klimatycznej jest systematycznie zwiększany.”	Uwaga nieuwzględniona Działania na rzecz klimatu choć pokrewne polityce rozwojowej nie są z nią tożsame. Polska współpraca rozwojowa jest przede wszystkim istotnym instrumentem realizacji założeń polskiej polityki zagranicznej. „Ochrona klimatu” jest jednym z priorytetów przekrojowych <i>Polskiej pomocy</i> , co oznacza, że wszystkie projekty w jej ramach powinny uwzględniać działania na rzecz łagodzenia skutków zmian klimatycznych oraz budowania zdolności adaptacyjnych.
33	Fundacja Edukacji Globalnej	Priorytety przekrojowe, s. 19–20 (wrażliwość na konflikty (do no harm)).	Projekty w państwach niestabilnych (Ukraina, Bliski Wschód) mogą nieumyślnie zaostrzać konflikty. Zasada „do no harm” (wytyczne ESDZ; Rekomendacja OECD DAC ws. nexusu humanitarno-rozwojowo-pokojowego)	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Projekty realizowane w państwach o wysokim stopniu kruchości (fragility) podlegają uproszczonej analizie wrażliwości na konflikty	Uwaga nieuwzględniona Ocena możliwości i zasadności realizacji projektów w państwach ogarniętych konfliktami jest

			stanowi minimalny standard. Poprawka wprowadza analizę wrażliwości na konflikty.	(conflict-sensitivity screening), zgodnie z zasadą» nie czyń szkody«.	przeprowadzana w MSZ, ze szczególnym uwzględnieniem opinii właściwej placówki zagranicznej. Celem tej analizy jest również uwzględnienie sytuacji politycznej i społecznej na miejscu oraz warunków bezpieczeństwa dla potencjalnych beneficjentów oraz pracowników humanitarnych realizujących wsparcie. W tym kontekście działania są zgodne z zasadą nieszkodzenia społeczności lokalnej.
34	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.1 „Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje” (SDG 16), s. 14–15.	Priorytet pomija młodzież jako aktorów pokoju. Agenda ONZ Youth, Peace and Security – rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ 2250 (2015), 2419 (2018) i 2535 (2020), prawnie wiążące – uznaje młodych ludzi za kluczowych, pozytywnych uczestników procesów pokojowych i nakłada obowiązek ochrony przestrzeni obywatelskiej dla młodych działaczy. Krajowe plany YPS przyjęty m.in. Finlandia i Nigeria. Poprawka rozwija priorytet o ten wymiar.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska pomoc realizuje w ramach tego priorytetu agendę Młodzież, Pokój i Bezpieczeństwo (Youth, Peace and Security), zgodnie z rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ 2250 (2015), 2419 (2018) i 2535 (2020), wspierając udział młodzieży w budowaniu pokoju, młodzieżowe organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz młodych obrońców praw człowieka. Polska rozważy opracowanie krajowego podejścia do agendy Youth,	Uwaga nieuwzględniona Działania na rzecz młodzieży są wskazane m.in. w rozdziałach 3.2.3. <i>Przedsiębiorczość i godna praca</i> czy 5. <i>Edukacja globalna</i> . Realizacja Agendy Młodzież, Pokój i Bezpieczeństwo (Youth, Peace and Security) nie jest elementem współpracy rozwojowej i nie znajduje uzasadnienia wprowadzanie do treści

				Peace and Security.”	Programu zagadnień dot. udziału młodzieży w budowaniu pokoju, młodzieżowych organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz młodych obrońców praw człowieka czy podejmowanie zobowiązań dot. opracowywania dokumentów będących w zakresie właściwości innych organów administracji.
35	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.2 „Edukacja” (SDG 4), s. 15.	Priorytet warto wzmocnić o edukację włączającą i edukację w sytuacjach kryzysowych. Art. 24 Konwencji CRPD gwarantuje prawo do edukacji włączającej na wszystkich poziomach; Deklaracja z Incheon (Edukacja 2030) zobowiązuje do „inclusive, responsive and resilient education systems... including internally displaced persons and refugees”. (Priorytet ten dotyczy edukacji w krajach partnerskich i jest odrębny od edukacji globalnej w Polsce –zob. rozdz. 5.)	Uzupełnia się priorytet o zapis: „Polska pomoc wspiera edukację włączającą (zgodnie z art. 24 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i zasadą uniwersalnego projektowania), równy dostęp dziewcząt do edukacji oraz odporne, elastyczne systemy edukacji w sytuacjach kryzysowych, w tym dla uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych (Deklaracja z Incheon).”	Uwaga nieuwzględniona Celem Programu nie jest adresowanie zobowiązań przyjmowanych na forach międzynarodowych nie odnoszących się bezpośrednio do współpracy rozwojowej, jak np. Światowe Forum Edukacyjne. Nie znajduje więc uzasadnienia wprowadzanie takich odwołań do tekstu. Zagadnienia równego dostępu osób z niepełnosprawnościami czy dziewcząt do usług publicznych, w tym edukacji, są opisane w innych częściach dokumentu. Edukacja w sytuacjach

					kryzysowych jest elementem pomocy humanitarnej uznanym i realizowanym przez Polskę.
36	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.3 „Przedsiębiorczość i godna praca” (SDG 8), s. 16.	Rozwój przedsiębiorczości należy powiązać z Agendą Godnej Pracy MOP. Znowelizowana Deklaracja MOP (2022) włączyła „a safe and healthy working environment” do praw podstawowych; Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych (2023) wymagają należytej staranności. Poprawka podnosi jakość priorytetu.	Uzupełnia się priorytet o zapis: „Wsparcie przedsiębiorczości i rynków pracy jest zgodne z Agendą Godnej Pracy MOP, w tym z bezpieczeństwem i higieną pracy jako prawem podstawowym (Deklaracja MOP, 2022), oraz z Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych (2023) dotyczącymi należytej staranności; przestrzeganie tych standardów stanowi kryterium kwalifikowalności.”	Uwaga nieuwzględniona Nie jest zasadne przywoływanie w Programie szczegółowych wytycznych czy rekomendacji wyspecjalizowanych agend systemu ONZ, nie związanych bezpośrednio ze współpracą rozwojową.
37	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.4 „Redukcja nierówności” (SDG 10), s. 16–17.	Przeciwdziałanie nierównościom wymaga podejścia opartego na prawach człowieka (relacja „rightsholders”/„duty-bearers”, Wspólne rozumienie ONZ, 2003) zamiast modelu charytatywnego, z identyfikacją grup najbardziej marginalizowanych. Poprawka operacjonalizuje priorytet (spójnie z ogólną zasadą HRBA w rozdz. 1).	Uzupełnia się priorytet o zapis: „Działania na rzecz redukcji nierówności realizowane są w oparciu o podejście uwzględniające prawa człowieka oraz zasady PANEL (partycypacja, rozliczalność, niedyskryminacja, upodmiotowienie, legalność), z obowiązkiem identyfikacji na etapie planowania grup najbardziej marginalizowanych i wykluczonych.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 14
38	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.5 „Zrównoważony rozwój miast i regionów” (SDG 11)	Ponad 65% zadań SDG zależy od władz lokalnych i regionalnych. Inter-Agency Policy Brief ONZ ws. lokalizacji SDG (2024) zaleca bezpośrednie wsparcie	Uzupełnia się priorytet o zapis: „Polska pomoc wspiera lokalizację celów zrównoważonego rozwoju	Uwaga nieuwzględniona W dokumencie znajdują się już odniesienia do

		11), s. 17.	samorządów. Poprawka wykorzystuje polskie doświadczenia transformacji i decentralizacji.	poprzez bezpośrednią współpracę z władzami lokalnymi i regionalnymi państw partnerskich, w tym wspieranie Dobrowolnych Przeglądów Lokalnych (VLR) oraz komunalnych systemów gospodarki wodnej i odpadami, z wykorzystaniem polskich doświadczeń transformacyjnych.”	współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi. W szczególności w rozdziale 1.1. <i>Cele polskiej współpracy rozwojowej</i> znajduje się fragment „ <i>Polska pomoc</i> będzie także wspierać procesy wzmacniania zdolności rozwojowych regionów i miast w krajach priorytetowych poprzez działania dotyczące rewitalizacji, rozwoju polityk miejskich oraz planowania rozwoju na poziomie lokalnym i regionalnym”. Co więcej, zarówno organizacje pozarządowe, realizujące zadania publiczne z zakresu pomocy rozwojowej i humanitarnej, na podstawie konkursów dotacyjnych MSZ, jak i polskie placówki zagraniczne realizują projekty z partnerami społecznymi działającymi i zarejestrowanymi lokalnie.
39	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.6, „Zdrowie” (SDG 3), s.17–18.	Priorytet warto oprzeć na podstawowej opiece zdrowotnej i powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Deklaracja z Astany, 2018) oraz uzupełnić o dwa pomijane obszary: zdrowie psychiczne i wsparcie psychospołeczne w kryzysach (Wytyczne IASC MHPSS) oraz wpływ	Uzupełnia się priorytet o zapis: „Polska pomoc wzmacnia podstawową opiekę zdrowotną jako fundament powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego (Deklaracja z Astany), integruje wsparcie zdrowia psychicznego	Uwaga nieuwzględniona Opis priorytetu „Zdrowie” został sformułowany w sposób umożliwiający realizację różnorodnych działań, także w obszarze

			zmian klimatu na zdrowie (stanowisko WHO). Poprawka modernizuje priorytet zdrowotny.	i psychospołecznego (MHPSS) w sytuacjach kryzysowych zgodnie z Wytycznymi IASC oraz uwzględnia wpływ zmian klimatycznych na zdrowie, w tym budowę infrastruktury zdrowotnej odpornej na ekstremalne zjawiska pogodowe.”	zdrowia psychicznego. Nie jest zasadne poszerzanie go o odniesienia do dokumentów czy rekomendacji wyspecjalizowanych agend systemu ONZ, nie związanych bezpośrednio ze współpracą rozwojową.
40	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.7 „Klimat, środowisko naturalne i energia” (SDG 13), s. 18–19.	Włączenie wody do priorytetu klimatycznego nie może oznaczać jej rozmycia. Priorytet warto dopełnić o: wyraźne utrzymanie wody i sanitacji (SDG 6), ochronę różnorodności biologicznej (KMGBF, cel 30x30), sprawiedliwą transformację (Wytyczne MOP) oraz dodatkowość finansowania klimatycznego (art. 4.3 UNFCCC – środki „new and additional”), by nie drenować środków z innych priorytetów. Poprawka rozwija ten połączony priorytet.	Uzupełnia się priorytet o zapis: „W ramach tego priorytetu utrzymuje się wyraźnie dostęp do czystej wody i warunków sanitarnych (SDG 6); działania obejmują ochronę różnorodności biologicznej (Globalne Ramy z Kunming-Montreal, cel 30x30) oraz sprawiedliwą transformację (Wytyczne MOP). Finansowanie klimatyczne ma charakter dodatkowy (»new and additional«, art. 4.3 UNFCCC) i nie pomniejsza środków przeznaczonych na pozostałe priorytety rozwojowe i humanitarne.”	Uwaga nieuwzględniona Nie jest zasadne dodawanie nowych fragmentów dotyczących sektora wodnego, skoro odniesienia do niego znajdują się już w rozdziale 3.2.6. <i>Klimat, środowisko naturalne i energia</i>. W odniesieniu do proponowanych fragmentów dot. Wytycznych MOP i Globalnych Ram z Kunming – patrz pkt. 36. W odniesieniu do kwestii finansowania klimatycznego, MSZ zwraca uwagę, że polityka klimatyczna nie jest tożsama, choć jest powiązana, z polityką rozwojową, a dokument będący przedmiotem

					konsultacji społecznych dotyczy współpracy rozwojowej.
41	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 3.2.7 „Klimat, środowisko naturalne i energia” (SDG 13), s. 18–19 – najnowszy stan prawa międzynarodowego.	23 lipca 2025 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał opinię doradczą, stwierdzając, że obowiązek ochrony systemu klimatycznego wynika także z powszechnego prawa międzynarodowego (m.in. obowiązku zapobiegania szkodom transgranicznym oraz praw człowieka), a jego naruszenie rodzi odpowiedzialność państwa; Trybunał wskazał standard „wzmóżonej należytej staranności” (stringent due diligence). Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ A/RES/80/263 (2026), za którą Polska głosowała, wzywa m.in. do podnoszenia ambicji NDC, odchodzenia od paliw kopalnych oraz finansowania strat i szkód. Poprawka aktualizuje priorytet o najnowszy stan prawa międzynarodowego.	Uzupełnia się priorytet o zapis: „Klimatyczny wymiar polskiej współpracy rozwojowej uwzględnia opinię doradczą Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 23 lipca 2025 r. oraz rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ A/RES/80/263 (2026), w tym standard wzmóżonej należytej staranności. Polska pomoc wspiera państwa partnerskie w podnoszeniu ambicji krajowo określonych wkładów (NDC) i w sprawiedliwej transformacji oraz uwzględnia finansowanie strat i szkód (loss and damage) jako dodatkowy element finansowania klimatycznego.”	Uwaga nieuwzględniona Jw. Dodatkowo, nie znajduje uzasadnienia wprowadzanie do Programu – dokumentu o charakterze ramowym i strategicznym – odniesień do opinii doradczych międzynarodowych organów sądowniczych, w tym Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Zapisy rozdziału 3.2.6. <i>Klimat, środowisko naturalne i energia</i> dot. sektora energii są wystarczające.
42	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 4 „Pomoc humanitarna”, s. 21.	Warto zakotwiczyć polską pomoc humanitarną wprost w czterech zasadach humanitarnych. Europejski Konsensus w sprawie pomocy humanitarnej definiuje niezależność jako „the autonomy of humanitarian objectives from political, economic, military or other objectives”, a Rezolucja ZO ONZ 46/182 wymaga zgodności z zasadami humanitaryzmu, neutralności i bezstronności. Zapewnia to wiarygodność i bezpieczny dostęp do poszkodowanych.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska pomoc humanitarna jest udzielana w sposób bezwarunkowy i apolityczny, zgodnie z czterema zasadami humanitarnymi – humanitaryzmu, bezstronności, neutralności i niezależności operacyjnej – autonomicznie wobec celów politycznych, gospodarczych i militarnych, wyłącznie na podstawie obiektywnej oceny potrzeb.”	Uwaga uwzględniona W rozdziale 4. Pomoc humanitarna drugi akapit uzyskuje brzmienie: „Polska udziela pomocy humanitarnej zgodnie z Europejskim konsensusem w sprawie pomocy humanitarnej (ang. European Consensus on Humanitarian Aid),

					określonymi w nim zasadami Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej, a także z innymi międzynarodowymi wytycznymi, określonymi m.in. przez Organizację Narodów Zjednoczonych i Unię Europejską. Polska pomoc humanitarna jest udzielana w sposób bezwarunkowy i apolityczny, zgodnie z czterema zasadami humanitarnymi – humanitaryzmu, bezstronności, neutralności i niezależności operacyjnej – autonomicznie wobec celów politycznych, gospodarczych i militarnych, wyłącznie na podstawie obiektywnej oceny potrzeb. Zasady te wynikają z międzynarodowego prawnego dorobku humanitarnego i obejmują m.in. niezależność, bezstronność, neutralność i humanitaryzm. Określają one reguły współpracy z różnymi podmiotami sektora humanitarnego, bez naruszania kompetencji właściwych tym instytucjom.”
--	--	--	--	--	--

43	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 4 „Pomoc humanitarna”, s. 21–22.	Zgodnie z porozumieniem Grand Bargain sygnatariusze zobowiązali się do „at least 25 per cent of humanitarian funding to local and national responders as directly as possible” oraz do finansowania wieloletniego i wysokiej jakości. Obecny model wyłącznie rocznych konkursów utrudnia lokalizację i planowanie w kryzysach przewlekłych.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska dąży do przekazywania rosnącego udziału środków humanitarnych – docelowo co najmniej 25% – bezpośrednio lub przez jednego pośrednika lokalnym i krajowym podmiotom w krajach partnerskich, a także wprowadza możliwość finansowania wieloletniego i wysokiej jakości (quality funding) oraz uproszczone procedury sprawozdawcze.”	Uwaga nieuwzględniona Polska nie jest sygnatariuszem porozumienia Grand Bargain i nie dotyczą nas zobowiązania podjęte w tym gronie. Niemniej jednak Polska przykładła dużą wagę do współpracy z organizacjami lokalnymi w krajach partnerskich. Zarówno organizacje pozarządowe, realizujące zadania publiczne z zakresu pomocy rozwojowej i humanitarnej, na podstawie konkursów dotacyjnych MSZ, jak i polskie placówki zagraniczne realizują projekty z partnerami społecznymi działającymi i zarejestrowanymi lokalnie. Procedury sprawozdawcze zapewniają efektywność i skuteczność wydatkowania środków przeznaczonych na polską współpracę rozwojową. W konkursach dotacyjnych dotyczących pomocy rozwojowej od wielu lat zapewniamy możliwość realizacji projektów modułowych (kilkuletnich).
----	-----------------------------	---	---	---	--

44	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 4 „Pomoc humanitarna”, s. 21–22.	Projekt wspomina o nexusie, lecz warto go formalnie zakotwiczyć w Rekomendacji OECD DAC ws. nexusu humanitarno-rozwojowo-pokojowego (OECD/LEGAL/5019), opartej na zasadzie „prevention always, development wherever possible, humanitarian action when necessary”, oraz w koncepcji wspólnych rezultatów (collective outcomes). W Ukrainie działania ratunkowe wymagają równoległego wsparcia rozwojowego i budowania pokoju (stanowisko Grupy Zagranica).	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska wdraża potrójny nexus (humanitarno-rozwojowo-pokojowy) zgodnie z Rekomendacją OECD DAC, koordynując pomoc humanitarną, rozwojową i pokojową na etapie planowania, finansowania i ewaluacji oraz dążąc do wspólnych rezultatów (collective outcomes); w Ukrainie działania ratunkowe są integrowane z budowaniem odporności i wsparciem osób wewnętrznie przesiedlonych.”	Uwaga nieuwzględniona Odniesienia do nexusu humanitarno-rozwojowo-pokojowego w rozdziale 4. Pomoc humanitarna są wystarczające.
45	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 4 „Pomoc humanitarna”, s. 21–22.	Model reaktywny warto uzupełnić o działania antycypacyjne. Ramy z Sendai wzywają, by „anticipate, plan for and reduce disaster risk”, a standard IASC definiuje działania antycypacyjne jako działanie przed prognozowanym zagrożeniem w oparciu o wcześniej uzgodnione progi i finansowanie. Poprawka rozwija system o wymiar prewencyjny.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska pomoc rozwija działania antycypacyjne oraz finansowanie oparte na prognozach (forecastbased financing), uruchamiane na podstawie wcześniej uzgodnionych progów i systemów wczesnego ostrzegania, zgodnie z Ramami z Sendai oraz podejściem »odbudować lepiej« (build back better).”	Uwaga częściowo uwzględniona Dodaje się nowy fragment w brzmieniu: „Działania humanitarne będą również uwzględniały działania wyprzedzające i o charakterze prewencyjnym”.
46	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 4 „Pomoc humanitarna”, s. 22 (zasady realizacji zadań).	Standardy IASC dotyczące odpowiedzialności wobec poszkodowanej ludności (AAP) oraz ochrony przed wyzyskiem i nadużyciami seksualnymi (PSEA) są minimalnym wymogiem etycznym; ich brak powinien wykluczać z finansowania publicznego.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Wszyscy realizatorzy zadań finansowanych z polskiej pomocy stosują standardy odpowiedzialności wobec poszkodowanej ludności (AAP) oraz ochrony przed wyzyskiem i nadużyciami seksualnymi	Uwaga nieuwzględniona Program wieloletni jest dokumentem ramowym i strategicznym dot. ogólnych założeń współpracy rozwojowej. Nie jest natomiast

				(PSEA); posiadanie polityki PSEA/safeguardingu i mechanizmów zgłaszania nieprawidłowości stanowi warunek dopuszczenia do finansowania.”	katalogiem wytycznych i wymogów dla projektodawców w konkursach dotacyjnych. Zadaniem Programu jest wskazywanie strategicznych kierunków i priorytetów <i>Polskiej pomocy</i> , zaś szczegółowe kwestie dot. wymagań stawianych dotacjobiorcom są określone w regulaminach ww. konkursów.
47	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 6.1 „Narzędzia” oraz 6.2 „Partnerzy”, s. 24–26.	Wprowadzenie FIWR/BGK (instrumenty zwrotne) wymaga zabezpieczeń: Zasady OECD DAC ws. finansowania mieszanego wymagają dodatkowości i monitorowania rezultatów; Wytyczne ONZ (Zasada 4) – należytej staranności w zakresie praw człowieka wobec podmiotów kontrolowanych przez państwo; Rekomendacja OECD/LEGAL/5021 – elastycznego, wieloletniego finansowania społeczeństwa obywatelskiego. Kluczowe: instrumenty zwrotne nie mogą wypierać dotacji dla NGO.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Instrumenty zwrotne FIWR realizowane przez BGK są komplementarne wobec dotacji i nie mogą prowadzić do zmniejszenia alokacji dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Każda operacja finansowania mieszanego wykazuje dodatkowość finansową i rozwojową oraz podlega monitorowaniu rezultatów zgodnie z Zasadami OECD DAC; BGK stosuje należytą staranność w zakresie praw człowieka (Wytyczne ONZ, Zasada 4). Polska zapewnia bezpośrednie, elastyczne i wieloletnie finansowanie (w tym statutowe) organizacji, zgodnie z Rekomendacją OECD DAC w	Uwaga nieuwzględniona Narzędzia i formy polskiej współpracy rozwojowej, w tym w ramach współpracy dwustronnej i wielostronnej, są wobec siebie komplementarne. Ma to na celu dążenie do zwiększenia efektywności działań. MSZ wykorzystuje potencjał sektora pozarządowego we współpracy rozwojowej, m.in. poprzez organizację konkursów dotacyjnych.

				sprawie umożliwienia działania społeczeństwu obywatelskiemu.”	
48	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 6.2.2 „Współpraca za pośrednictwem organizacji międzynarodowych”, s. 27–28.	Rośnie udział finansowania celowego (earmarked) kosztem składek rdzennych (core), co fragmentuje system wielostronny; OECD wskazuje, że „preserving core contributions remains essential”. Poprawka poprawia jakość polskiego zaangażowania wielostronnego.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska dąży do równoważenia portfolio wielostronnego poprzez zapewnienie minimalnego udziału nieznaczonych składek rdzennych (core) dla agencji ONZ i wielostronnych banków rozwoju, ograniczając nadmierne finansowanie celowe (earmarked).”	Uwaga nieuwzględniona Formuła przekazywania składek do organizacji międzynarodowych jest ustalana przez właściwe komórki MSZ i resorty. W odniesieniu do wpłat dobrowolnych każdorazowo decyzje są podejmowane przez Kierownictwo MSZ przy uwzględnieniu interesów RP i potrzeb danej agendy/instytucji. W związku z tym antycypowanie formuły ich przekazywania z podziałem na wpłaty do budżetów ogólnych oraz wpłaty znaczone ograniczałoby elastyczność decyzyjną MSZ i możliwość reagowania na bieżące potrzeby.
49	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 7 „Od programu do efektów”, s. 30.	NIK (2024) stwierdziła brak strategii krajowych i ewaluacji oraz przyznanie dotacji niezgodnie z procedurami, wbrew rekomendacjom komisji konkursowej. Zrewidowane kryteria OECD DAC obejmują trafność, spójność, skuteczność, efektywność, oddziaływanie i trwałość. Poprawka	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Zarządzanie współpracą rozwojową opiera się na podejściu zorientowanym na rezultaty (RBM) i obligatoryjnym stosowaniu sześciu kryteriów ewaluacji OECD DAC. Działania	Uwaga nieuwzględniona W odniesieniu do kwestii konkursów dotacyjnych – patrz pkt. 46. Dodatkowo, organizacja konkursów dotacyjnych

			wprowadza rygor metodologiczny i integralność proceduralną.	podlegają niezależnym ewaluacjom zewnętrznym. Wybór projektów następuje wyłącznie na podstawie list rankingowych rekomendowanych przez komisje konkursowe, a decyzje finansowe są publicznie uzasadniane."	odbywa się na podstawie przepisów prawa, w tym właściwych ustaw oraz wewnętrznych przepisów MSZ.
50	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 7 „Od programu do efektów”, s. 30.	Polska nie publikuje danych o pomocy w standardzie IATI. Standard IATI wymaga publikacji danych w formacie ustrukturyzowanym i na otwartej licencji („publish your data under an open licence”). Poprawka podnosi przejrzystość do standardu międzynarodowego.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Polska publikuje pełne, ustrukturyzowane dane o wydatkach i rezultatach współpracy rozwojowej (w tym o operacjach FIWR) w rejestrze Międzynarodowej Inicjatywy na rzecz Przejrzystości Pomocy (IATI), na otwartej licencji (Creative Commons CC-BY lub CC0).”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt 24
51	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 8 „Komunikacja”, s. 31.	Projekt akcentuje branding narodowy. Celem komunikacji powinno być budowanie świadomości globalnej i edukacja na rzecz obywatelstwa globalnego. Przewodnik Dóchas ds. etycznej komunikacji (2023) opiera się na „respect for the dignity of people concerned” i odrzuca stereotypy o Globalnym Południu. Poprawka spina komunikację z duchem edukacji globalnej i zasadą „nie czyni szkody”.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Komunikacja o polskiej współpracy rozwojowej służy budowaniu świadomości globalnej i edukacji obywatelskiej, a nie wyłącznie promocji wizerunkowej. Materiały ukazują podmiotowość, godność i sprawczość mieszkańców krajów partnerskich, unikając stereotypów i sensacyjnych obrazów cierpienia, zgodnie ze standardami etycznej komunikacji (Przewodnik Dóchas / Kodeks postępowania ws. obrazów i przekazów).”	Uwaga nieuwzględniona Kwestie komunikacji dot. polskiej współpracy rozwojowej oraz edukacji globalnej nie są tożsame.

52	Fundacja Edukacji Globalnej	Rozdział 8 „Komunikacja”, s. 31.	Etyczna komunikacja wymaga świadomej zgody i ochrony osób prezentowanych. Standard Dóchas wymaga badania asymetrii władzy i pełnego zrozumienia globalnej dystrybucji treści; wobec dzieci i osób w kryzysie – priorytetu bezpieczeństwa i anonimizacji.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Publikacja wizerunku i historii osób wymaga udokumentowanej świadomej zgody (informed consent), pozyskiwanej bez presji i z poszanowaniem prawa do jej wycofania; w przypadku dzieci oraz osób w sytuacji kryzysu humanitarnego stosuje się zasadę nadrzędności bezpieczeństwa i domyślną anonimizację.”	Uwaga nieuwzględniona Kwestie z zakresu „publikacji wizerunku” nie są regulowane na poziomie Programu wieloletniego. <i>Polska pomoc</i> przestrzega zasad w przedmiotowym zakresie wynikających z prawa i dobrej praktyki.
53	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – dodanie nowego akapitu.	Projekt nie zawiera zobowiązania do krajowej strategii edukacji globalnej (obecnego w wersji 2021). Nie chodzi o powrót do poprzedniego dokumentu, lecz o ramy, dzięki którym edukacja globalna będzie skutecznie służyć nowym celom Strategii – budowie odporności społecznej i przeciwdziałaniu dezinformacji. Brak ram strategicznych prowadzi do rozproszenia działań, sprzecznego z przyjętą w Programie zasadą koncentracji i skuteczności. Krajowy dokument strategiczny zapewni koordynację i pozwoli zrealizować zobowiązania Polski w sieci GENE oraz w Deklaracji Dublińskiej (2022), wzmacniając wiarygodność RP jako dojrzałego donatora.	Dodaje się akapit w brzmieniu: „Minister Spraw Zagranicznych, we współpracy z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania oraz z partnerami społecznymi, opracuje krajowy dokument strategiczno-operacyjny dotyczący edukacji globalnej, określający jej cele, ramy koordynacji międzyresortowej oraz zasady stabilnego finansowania.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 2
54	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit rozpoczynający się od słów „W obszarze edukacji formalnej wiodącą	Zapis przenosi ciężar edukacji globalnej na resort edukacji i podstawę programową, podczas gdy edukacja globalna jest ustawowo elementem współpracy rozwojowej (III filar, właściwość MSZ) i nie występuje w	Akapitowi nadaje się brzmienie: „Koordynację edukacji globalnej jako elementu współpracy rozwojowej zapewnia Minister Spraw Zagranicznych. W obszarze edukacji formalnej	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 3

		rolę będzie pełnił resort edukacji...”.	Prawie oświatowym. Grozi to luką odpowiedzialności, a także rozejściem się kompetencji z finansowaniem: organ koordynujący i finansujący edukację globalną (MSZ) powinien pozostać organem za nią odpowiedzialnym – zgodnie z rekomendacją przeglądu partnerskiego GENE (2010). Doprecyzowanie podziału kompetencji – bez cedowania go – zapewni skuteczność i zgodność z rolą Polski w sieci GENE (sieci ministerstw i agencji z krajową odpowiedzialnością za edukację globalną).	wiodącą rolę pełni resort edukacji, prowadząc działania zgodnie z obowiązującą podstawą programową; w obszarze edukacji pozaformalnej i nieformalnej kluczową rolę realizatorów pełnią organizacje pozarządowe i inni partnerzy społeczni. Działania obejmują wszystkie etapy edukacji oraz uczenie się przez całe życie, a także wzmacnianie kompetencji kadr dydaktycznych.”	
55	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit rozpoczynający się od słów „Celem edukacji globalnej jest zmiana negatywnych postaw...”.	Projekt pomija standardy jakości edukacji globalnej obecne w wersji 2021 (przeciwdziałanie stereotypom, katalog wartości). To właśnie te standardy czynią z edukacji globalnej realne narzędzie bezpieczeństwa: rzetelność merytoryczna, myślenie krytyczne i weryfikacja źródeł budują odporność społeczną na dezinformację i manipulację informacyjną – cel horyzontalny Strategii polskiej polityki zagranicznej 2026–2030 wobec zagrożeń hybrydowych – i zabezpieczają przed instrumentalizacją przekazu. Deficyt tych kompetencji zwiększa podatność obywateli na obce operacje wpływu.	Na końcu akapitu dodaje się zdania: „Działania edukacji globalnej opierają się na rzetelności merytorycznej, rozwijaniu myślenia krytycznego oraz przeciwdziałaniu stereotypom i dezinformacji dotyczącym krajów Globalnego Południa. Kształtują postawy odpowiedzialności, szacunku, empatii i otwartości.”	Uwaga częściowo uwzględniona Jak w pkt 4 i 98
56	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 oraz Rozdział 6.1 „Narzędzia”, s. 24 – finansowanie edukacji globalnej.	Projekt nie gwarantuje stabilności finansowania edukacji globalnej. Przewidywalność środków – w tym określenie ich minimalnego poziomu – jest warunkiem skuteczności i planowania działań o zasięgu ogólnokrajowym.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Edukacja globalna jest finansowana w sposób stabilny i przewidywalny; w rocznych planach współpracy rozwojowej określa się minimalny poziom środków przeznaczonych na ten	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 6

				cel.”	
57	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 6.2.1.1 „Współpraca z partnerami społecznymi”, s. 25.	W stosunku do wersji 2021 osłabiono rolę partnerów społecznych – usunięto wyraźne uwzględnianie ich głosu przy tworzeniu dokumentów strategicznych. Wykorzystanie kapitału eksperckiego organizacji pozarządowych podnosi jakość polityki rozwojowej i jest zgodne ze standardami konsultacji publicznych.	Dodaje się zdanie w brzmieniu: „Głos partnerów społecznych jest uwzględniany przy opracowywaniu dokumentów strategicznych i operacyjnych współpracy rozwojowej, w tym za pośrednictwem organów opiniotawczo-doradczych przy Ministrze Spraw Zagranicznych.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 7
58	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit „Działania z zakresu edukacji globalnej wpisują się również w realizację celów zrównoważonego rozwoju (przede wszystkim SDG 4.7).”.	Warto zakotwiczyć edukację globalną także w zobowiązaniach, które Polska realnie przyjęła – wzmacnia to spójność i wiarygodność międzynarodową RP oraz uzasadnia rangę tego obszaru.	Akapit uzupełnia się o zdanie: „Edukacja globalna jest także wyrazem zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej – jako członka sieci GENE (Global Education Network Europe) oraz sygnatariusza Europejskiej Deklaracji o Edukacji Globalnej do 2050 r. (Dublin, 2022).”	Uwaga częściowo uwzględniona Jak w pkt 8.
59	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – dodanie nowego akapitu (koordynacja).	Przegląd partnerski GENE dla Polski (Raport krajowy, 2010) wprost zalecił ustanowienie krajowego komitetu ds. edukacji globalnej „pod auspicjami Ministerstwa Spraw Zagranicznych (Polska pomoc) jako głównego organu finansującego”, z udziałem resortu edukacji, innych resortów oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Rekomendacja ta pozostaje niezrealizowana. Powołanie stałego ciała koordynującego zapewni spójność międzyresortową i skuteczność – zgodnie z przyjętą w Programie zasadą koncentracji i efektywności.	Dodaje się akapit w brzmieniu: „W celu zapewnienia spójnej koordynacji edukacji globalnej Minister Spraw Zagranicznych powoła krajowe ciało koordynujące (komitet lub radę) ds. edukacji globalnej, z udziałem ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, innych właściwych resortów oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych. Do zadań ciała należeć będzie koordynacja polityk, standardów jakości i	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt 9.

				finansowania edukacji globalnej.”	
60	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 oraz Rozdział 6.2.1.1 „Współpraca z partnerami społecznymi”, s. 25 – współpraca międzysektorowa.	Trójstronne Porozumienie o współpracy w sprawie wspierania rozwoju edukacji globalnej z 2011 r. (MSZ – MEN – Grupa Zagranica) formalnie obowiązuje, lecz w praktyce nie jest realizowane; jedynym stale działającym gremium jest nieformalna grupa robocza ds. edukacji globalnej przy Grupie Zagranica. Reaktywacja i sformalizowanie tej współpracy realizuje zobowiązania Deklaracji Dublińskiej (2022) dotyczące współpracy międzysektorowej oraz rekomendacje GENE.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „Program przewiduje reaktywację i wzmocnienie międzysektorowej współpracy na rzecz edukacji globalnej, w tym w oparciu o Porozumienie z 2011 r., poprzez regularne prace grupy roboczej z udziałem Ministerstwa Spraw Zagranicznych, resortu oświaty oraz organizacji pozarządowych.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 10.
61	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 oraz Rozdział 6.1 „Narzędzia”, s. 24 – finansowanie wieloletnie.	Zarówno przegląd partnerski GENE (2010), jak i Europejska Deklaracja o Edukacji Globalnej do 2050 r. (2022) wzywają do stabilnego, przewidywalnego i – w miarę możliwości – wieloletniego finansowania edukacji globalnej. Obecny model wyłącznie rocznych konkursów uniemożliwia planowanie długofalowych procesów edukacyjnych i obniża skuteczność wydatków.	Dodaje się zapis w brzmieniu: „W finansowaniu edukacji globalnej wprowadza się mechanizmy wieloletnie (projekty oraz umowy dotacyjne o horyzoncie wieloletnim), zapewniające przewidywalność i ciągłość działań, zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z Europejskiej Deklaracji o Edukacji Globalnej do 2050 r.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 11.
62	Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie	Rozdział 5 „Edukacja globalna”, s. 23 – akapit o celach zrównoważonego rozwoju (SDG 4.7).	Polska przyjęła zrewidowaną Rekomendację UNESCO z 2023 r. w sprawie edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i zrównoważonego rozwoju; pierwszy raport z jej wdrożenia jest wymagany do 15 listopada 2026 r. Wyraźne odniesienie do niej w Programie ułatwi Polsce rzetelne wykazanie wdrożenia i wzmocni wiarygodność RP na forum międzynarodowym.	Uzupełnia się zapis o zdanie: „Działania edukacji globalnej realizowane są z uwzględnieniem zrewidowanej Rekomendacji UNESCO z 2023 r. w sprawie edukacji na rzecz pokoju, praw człowieka i zrównoważonego rozwoju, w tym wynikających z niej obowiązków sprawozdawczych.”	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 12.

63	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	Wstęp	Wojna, odbudowa i integracja europejska mają wymiar lokalny. To samorządy odpowiadają za szkoły, transport, usługi społeczne, infrastrukturę komunalną, integrację osób przesiedlonych i odporność wspólnot lokalnych.	Uzupełnić wstęp (str. 3) dodając na końcu nowy akapit o brzmieniu: „W odpowiedzi na wyzwania wynikające z wojny, odbudowy oraz integracji europejskiej Ukrainy szczególnego znaczenia nabiera współpraca samorządowa, w tym partnerstwa miast i regionów, wspierające lokalne usługi publiczne, odporność instytucjonalną, odbudowę infrastruktury oraz dialog z mieszkańcami.”	Uwaga nieuwzględniona Zaproponowane uzupełnienie jest zbyt szczegółowe i nie odpowiada ogólnemu charakterowi wstępu.
64	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej	Nie należy utrzymywać Ukrainy wyłącznie w roli biorcy pomocy. Polska sama przeszła drogę od beneficjenta wsparcia zagranicznego do dawcy i współtwórcy polityki rozwojowej. Podobną perspektywę należy otwierać przed Ukrainą.	W akapicie o wpływie wojny w Ukrainie na program (str. 5) dopisać jako nowe zdanie: „Wsparcie Ukrainy powinno obejmować nie tylko odbudowę i integrację europejską, lecz także przygotowanie Ukrainy do stopniowego przechodzenia od roli odbiorcy pomocy do roli przyszłego partnera i współdawcy współpracy rozwojowej.”	Uwaga nieuwzględniona Zapisy rozdziału 3.2.1. umożliwiają realizację w krajach priorytetowych działań z zakresu reform administracji publicznej oraz wzmacniania kadr i instytucji publicznych krajów kandydujących do UE.
65	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej	Silne instytucje demokratyczne, o których wspomina dokument, nie ograniczają się do poziomu centralnego. Trwała demokracja wymaga sprawnego, odpowiedzialnego i zdolnego do działania samorządu lokalnego.	Proponujemy następujące brzmienie całego zdania (nowy fragment pogrubiono) na przełomie str. 5 i 6: „Dlatego w państwach partnerskich Polska pomoc będzie wspierać ich budowę i rozwój, w tym instytucji samorządu terytorialnego , z założeniem, że przyczynią się do ochrony praw człowieka, dobrego rządzenia,	Uwaga nieuwzględniona Zapisy rozdziału 3.2.1 oraz 3.2.5 umożliwiają realizację działań z zakresu wsparcia instytucji samorządu terytorialnego.

				rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego."	
66	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	2.2. Kwestie migracyjne	Program słusznie uznaje presję migracyjną za czynnik determinujący politykę. Należy jednak podkreślić, że to samorządy stanowią pierwsze ogniwo systemu bezpośredniego zarządzania procesami migracyjnymi i integracji uchodźców – a polskie JST mają w tym zakresie unikalne, świeże doświadczenie.	Dodać na końcu podrozdziału (str. 10) jako nowe zdanie: „Polska pomoc, wykorzystując doświadczenia polskich jednostek samorządu terytorialnego, będzie wspierać budowanie potencjału lokalnych administracji w państwach partnerskich do radzenia sobie z nagłymi ruchami ludności i integracją społeczną na poziomie społeczności lokalnych."	Uwaga nieuwzględniona Zapisy rozdziału 3.2.1 umożliwiają realizację działań dot. wsparcia instytucji samorządu terytorialnego, w tym np. w zakresie budowania zdolności reagowania kryzysowego.
67	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	2.3. Zasady współpracy rozwojowej	Europejska Karta Samorządu Lokalnego i zasada pomocniczości powinny być wyraźnym punktem odniesienia dla działań rozwojowych dotyczących decentralizacji i administracji lokalnej.	Dodać w akapicie o zasadach (str. 10) na końcu jako nowe zdanie: „Realizacja tych zasad powinna uwzględniać Europejską Kartę Samorządu Lokalnego, zasadę pomocniczości oraz model wielopoziomowego zarządzania, oparty na współdziałaniu administracji centralnej, regionalnej i lokalnej."	Uwaga nieuwzględniona Należy założyć, że Polska jako członek UE w przypadku realizacji działań pomocowych dotyczących wsparcia administracji regionalnej czy lokalnej kieruje się i upowszechnia Europejską Kartę Samorządu Lokalnego.
68	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	2.4. Efektywność i skuteczność współpracy rozwojowej	Samorządy są partnerami najbliższymi mieszkańcom. Mają bezpośrednie doświadczenie w świadczeniu usług publicznych, reagowaniu kryzysowym, integracji społecznej i prowadzeniu dialogu lokalnego.	Uzupełnić punkt wyliczeniowy dotyczący "inkluzywnego partnerstwa na rzecz rozwoju" (str. 11), dodając na jego końcu nowe zdanie (pogrubiono): „[...] z uwzględnieniem ich różnorodnych i uzupełniających się ról. W szczególności należy wzmacniać udział jednostek samorządu terytorialnego, ich związków i stowarzyszeń,	Uwaga nieuwzględniona Doszczegółowienie zasad poprzez dodanie wątku samorządu terytorialnego zaburza koncepcję dokumentu, który celowo formułuje myśli w sposób ramowy i strategiczny. Należy zwrócić uwagę, że w propozycji Miasta Lublina

				organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających lokalnie oraz instytucji miejskich i regionalnych.”	niejasne jest o jakie samorządy chodzi – polskie czy kraju partnerskiego.
69	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	3.2.1. Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje	Zapisy o wsparciu samorządności są właściwe kierunkowo, ale zbyt ogólne. Dopisanie konkretnych działań ułatwi przygotowywanie regulaminów konkursów, programów grantowych, wskaźników i projektów systemowych.	W liście celów (str. 14-15) proponujemy uzupełnienie drugiego punktu wyliczeniowego (nowy fragment pogrubiono): „wsparciu reform administracji publicznej szczebla centralnego oraz regionalnego oraz wzmacnianiu samorządności, ze szczególnym uwzględnieniem mechanizmów decentralizacji, partycypacji obywatelskiej, konsultacji społecznych, budżetów obywatelskich oraz lokalnego dialogu publicznego; ”	Uwaga nieuwzględniona Zapisy rozdziału 3.2.1 umożliwiają realizację szerokiego spektrum działań pomocowych przy uwzględnieniu faktycznych potrzeb oraz specyfiki i kontekstu funkcjonowania instytucji samorządu terytorialnego krajach partnerskich.
70	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	3.2.1. Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje	Wojna dowiodła, że oprócz tradycyjnych reform instytucjonalnych, niezbędna jest również cyfrowa odporność miast i samorządów.	W liście celów (str. 14-15) proponujemy dodanie nowego, czwartego punktu wyliczeniowego o brzmieniu: „wsparciu cyberbezpieczeństwa lokalnych usług publicznych i cyfryzacji administracji samorządowej.”	Uwaga częściowo uwzględniona Dodaje się do drugiego tiretu frazę: „wsparciu systemów usług publicznych administracji różnego szczebla”
71	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	3.2.2. Edukacja	Polska pomoc oferuje stypendia. W kontekście państw rozwijających się i Ukrainy kluczowe jest zapobieganie drenażowi mózgów i promowanie ich cyrkulacji, aby kadry wracały zasilać lokalny sektor publiczny.	Dodać na końcu akapitu o zagranicznych studentach (str. 15-16) jako nowe zdanie: „Wsparcie stypendialne powinno stymulować powrót wykształconych kadr do ojczyzn i być sprzężone z budowaniem kompetencji do pracy w	Uwaga częściowo uwzględniona w brzmieniu: „Wsparcie stypendialne powinno stymulować powrót wykształconych kadr do ojczyzn i być sprzężone z budowaniem

				lokalnym sektorze publicznym i samorządowym.”	kompetencji sektora publicznego w krajach partnerskich”.
72	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	3.2.5. Zrównoważony rozwój miast i regionów	Polski model samorządu po 1990 r. jest jednym z najważniejszych doświadczeń transformacyjnych, którymi Polska może dzielić się z państwami Partnerstwa Wschodniego i krajami kandydującymi do UE.	W liście celów (str. 17) rozszerzyć pierwszy punkt wyliczeniowy do brzmienia: „Korzystając z doświadczeń polskiej reformy samorządowej, Polska pomoc będzie wspierać rozwój samorządności, decentralizacji, usług publicznych, planowania strategicznego, rewitalizacji, zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym oraz współpracy partnerskiej JST;”	Uwaga częściowo uwzględniona Wprowadza się tiret w brzmieniu: „...wspieraniu rozwoju samorządności, decentralizacji usług publicznych, planowaniu strategicznemu, rewitalizacji, zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym”.
73	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	3.2.6. Klimat, środowisko naturalne i energia	Dokument wspomina o wzmacnianiu odporności miast, jednak brakuje wskazania podmiotów odpowiedzialnych za ten proces na poziomie lokalnym – czyli samorządów.	Dodać na końcu akapitu o infrastrukturze (str. 18) jako nowe zdanie zapis: „Polska pomoc będzie wspierać samorządy terytorialne państw partnerskich w tworzeniu rozproszonych, niskoemisyjnych źródeł energii oraz odpornej infrastruktury komunalnej, co jest kluczowe dla ich bezpieczeństwa energetycznego.”	Uwaga nieuwzględniona Program jest dokumentem o charakterze ramowym i strategicznym. Konkretnie działania planowane w ramach <i>Polskiej pomocy</i> będą określane corocznie w ramach Planów współpracy rozwojowej.
74	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	4. Pomoc humanitarna	Doświadczenia z 2022 r. pokazały, że miasta działają najszybciej w obliczu kryzysu uchodźczego i organizują niezbędną pomoc. To samorządy w naturalny sposób potrafią płynnie łączyć doraźne działania ratunkowe z	Proponujemy następujące brzmienie całego zdania w przedostatnim akapicie (str. 21) poprzez wstawienie JST (nowy fragment pogrubiono): „Polska pomoc będzie współpracować z	Uwaga nieuwzględniona Doszczegółowienie jest niezasadne. Administracja publiczna obejmuje m.in. administrację

			długofalowym wsparciem rozwojowym.	organizacjami pozarządowymi, wyspecjalizowanymi służbami państwowymi, w tym ratowniczymi, z innymi instytucjami administracji publicznej, jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami wielostronnymi."	samorządową.
75	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	5. Edukacja globalna	W Polsce to samorządy (JST) są organami prowadzącymi dla szkół i to one mają realny wpływ na organizację oraz wdrażanie edukacji globalnej na poziomie lokalnym.	Proponujemy następujące brzmienie całego zdania w przedostatnim akapicie (str. 23) poprzez wstawienie JST (nowy fragment pogrubiono): „Realizując powyższy cel instytucje państwowe będą współpracowały w zakresie swojej właściwości na zasadzie partnerstwa z innymi podmiotami odpowiadającymi za działania edukacyjne w państwie, w tym ze środowiskiem nauczycielskim i akademickim, jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi specjalizującymi się w kształceniu obywatelskim i wychowaniu."	Uwaga częściowo uwzględniona Zapis otrzymuje brzmienie: „Realizując powyższy cel organy administracji publicznej będą współpracowały w zakresie swojej właściwości na zasadzie partnerstwa z innymi podmiotami odpowiadającymi za działania edukacyjne w państwie, w tym ze środowiskiem nauczycielskim i akademickim oraz organizacjami pozarządowymi specjalizującymi się w kształceniu obywatelskim i wychowaniu."
76	Centrum Współpracy Międzynarodowej Urzędu Miasta Lublin	6.2. Partnerzy	Samorządy wymagają odrębnego instrumentu, gdyż mają inne kompetencje niż NGO czy sektor prywatny. Bez narzędzi finansowych ich rola pozostanie deklaratoryjna. Nowa rola BGK (FIWR) daje wprost taką możliwość.	Wydzielić nowy podpunkt (str. 25-27): „6.2.1.4 Współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego”. Dodać w nim tekst: „Polska pomoc będzie wspierać bezpośredni udział JST	Uwaga nieuwzględniona Na podstawie Ustawy o współpracy rozwojowej, przewidywane wykorzystanie

				w programach rozwojowych. Rekomendujemy, aby w ramach środków Finansowego Instrumentu Współpracy Rozwojowej (FIWR) operowanego przez BGK przewidzieć dedykowane narzędzia finansowe dla konsorcjów samorządowych, wspierające działania instytucjonalne: mentoring, wizyty studyjne, wymianę ekspertów i projekty typu peer learning.”	poszczególnych instrumentów w ramach Finansowego Instrumentu Współpracy Rozwojowej (FIWR) jest corocznie określone w Planach rzeczowo-finansowych FIWR. Nie znajduje więc uzasadnienia propozycja wpisania do Programu – dokumentu o charakterze ramowym i strategicznym - rekomendacji konkretnych narzędzi FIWR.
77	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej (...) Jako państwo członkowskie Unii Europejskiej Polska będzie kontynuować działania na rzecz zwiększenia skuteczności unijnej współpracy rozwojowej, w tym poprzez udział w procesach planowania działań w państwach partnerskich oraz w monitorowaniu realizacji uzgodnionych celów. Polska będzie również dążyć do pełnego	Zgodnie z treścią pkt. 6.2.1.1 wersji Programu poddanej bieżącym konsultacjom: „Dzięki współpracy organizacji pozarządowych i instytucji państwa możliwe jest lepsze wykorzystanie zasobów, unikanie dublowania działań oraz tworzenie rozwiązań dostosowanych do potrzeb i problemów społecznych.” [s. 25].	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej (...) Jako państwo członkowskie Unii Europejskiej Polska będzie kontynuować działania na rzecz zwiększenia skuteczności unijnej współpracy rozwojowej, w tym poprzez udział w procesach planowania działań w państwach partnerskich oraz w monitorowaniu realizacji uzgodnionych celów. Polska będzie również dążyć do pełnego uwzględnienia wiedzy i doświadczenia wszystkich państw członkowskich UE w procesie podejmowania decyzji dotyczących polityki rozwojowej. Dążąc do zwiększenia skuteczności polityki rozwojowej i	Uwaga nieuwzględniona Istniejące kanały komunikacji pomiędzy partnerami społecznymi współpracy rozwojowej a administracją rządową (MSZ) umożliwiają wymianę informacji i konsultacje w zakresie kształtowania i programowania unijnej współpracy rozwojowej, m.in. Rada Programowa Współpracy Rozwojowej.

		uwzględnienia wiedzy i doświadczenia wszystkich państw członkowskich UE w procesie podejmowania decyzji dotyczących polityki rozwojowej. Dążąc do zwiększenia skuteczności polityki rozwojowej i wzmocnienia globalnej roli UE, Polska będzie aktywnie uczestniczyć w kształtowaniu i programowaniu unijnej współpracy rozwojowej, tak aby uwzględniła perspektywę i priorytety RP.		wzmocnienia globalnej roli UE, Polska będzie aktywnie uczestniczyć w kształtowaniu i programowaniu unijnej współpracy rozwojowej, tak aby uwzględniła perspektywę i priorytety RP. W działania na poziomie roboczym włączeni zostaną przedstawiciele społeczni współpracy rozwojowej.	
78	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Rozdział 3.1. Priorytety geograficzne (str. 12) Fragment: „Minister Spraw Zagranicznych, jako organ odpowiedzialny za dział administracji rządowej „sprawy zagraniczne” obejmujący sprawy współpracy rozwojowej, w tym pomocy humanitarnej i koordynujący tę	Zmiana zapisu z „co roku” na „na dany rok z zachowaniem otwartych konsultacji społecznych” zwiększa elastyczność operacyjną MSZ w reagowaniu na globalne kryzysy. Wprowadzenie wymogu otwartych konsultacji społecznych w procesie wyznaczania państw priorytetowych zapewnia partycypację organizacji obywatelskich i ekspertów, co przekłada się na większą transparentność decyzji oraz skuteczniejsze i bardziej celowe adresowanie polskiej pomocy rozwojowej i humanitarnej.	Minister Spraw Zagranicznych, jako organ odpowiedzialny za dział administracji rządowej „sprawy zagraniczne” obejmujący sprawy współpracy rozwojowej, w tym pomocy humanitarnej i koordynujący tę współpracę, wyznacza na dany rok z zachowaniem procedury otwartych konsultacji społecznych maksymalnie 8 państw priorytetowych.	Uwaga nieuwzględniona Dokumentem podlegającym konsultacjom społecznym jest roczny Plan współpracy rozwojowej, zawierający m.in. listę państw priorytetowych <i>Polskiej pomocy</i> wraz z alokacjami finansowymi.

		współpracę, wyznacza co roku maksymalnie 8 państw priorytetowych”.			
79	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	3.2.3. Przedsiębiorczość i godna praca Priorytet „Przedsiębiorczość i godna praca” jest oparty na SDG 8. Wzrost gospodarczy i godna praca. Możliwość wykonywania pracy zarobkowej z poszanowaniem praw człowieka ma fundamentalne znaczenie dla godnego życia społeczeństw i perspektyw rozwoju gospodarczego państw. Polska pomoc będzie wspierać tworzenie nowych miejsc pracy oraz poprawę warunków zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem, sytuacji kobiet, osób młodych oraz osób z niepełnosprawnością.	W ramach 8. Celu Zrównoważonego Rozwoju zobowiązano się: podjąć natychmiastowe i efektywne środki, by wyeliminować przymusową pracę, współczesne formy niewolnictwa i handel ludźmi; zakazać i wyeliminować najgorsze formy pracy dzieci, w tym rekrutację i wykorzystywanie dzieci żołnierzy. Do 2025 roku wyeliminować pracę dzieci we wszystkich jej formach (SDG 8.7).	3.2.3. Przedsiębiorczość i godna praca Priorytet „Przedsiębiorczość i godna praca” jest oparty na SDG 8. Wzrost gospodarczy i godna praca. Możliwość wykonywania pracy zarobkowej z poszanowaniem praw człowieka ma fundamentalne znaczenie dla godnego życia społeczeństw i perspektyw rozwoju gospodarczego państw. Polska pomoc będzie wspierać tworzenie nowych miejsc pracy oraz poprawę warunków zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem, sytuacji kobiet, osób młodych oraz osób z niepełnosprawnością. Działania będą uwzględniały kwestie eliminacji przymusowej pracy, współczesnych form niewolnictwa i handlu ludźmi oraz pracy dzieci we wszystkich jej formach.	Uwaga uwzględniona

80	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	4. POMOC HUMANITARNA (...) Polska pomoc będzie współpracować z organizacjami pozarządowymi, wyspecjalizowanymi służbami państwowymi, w tym ratowniczymi, z innymi instytucjami administracji publicznej oraz organizacjami wielostronnymi. Polska pomoc humanitarna uwzględni także strategiczne partnerstwa z międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi, Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (MKCK), aktywność na forum Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych.	Zaznaczenie możliwości współpracy m.in. z Medycznym Zespołem Ratunkowym PCPM, który uzyskał certyfikację WHO jako 7. taki zespół działający przy NGO na świecie. Więcej: https://www.who.int/emergencies/partners/emergency-medical-teams/emt-global-classified-teams	4. POMOC HUMANITARNA (...) Polska pomoc będzie współpracować z organizacjami pozarządowymi, w tym posiadającymi certyfikowane zespoły ratunkowe, wyspecjalizowanymi służbami państwowymi, w tym ratowniczymi, z innymi instytucjami administracji publicznej oraz organizacjami wielostronnymi. Polska pomoc humanitarna uwzględni także strategiczne partnerstwa z międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi, Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (MKCK), aktywność na forum Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych.	Uwaga nieuwzględniona MSZ docenia doświadczenie i kompetencje organizacji pozarządowych posiadających certyfikowane zespoły ratunkowe. Proponowane brzmienie tekstu ma charakter zawężający i może sugerować preferencję dla współpracy z organizacjami posiadającymi wskazaną kompetencję. Dobór narzędzi i kwalifikacje do świadczenia pomocy humanitarnej powinien być dostosowane do uwarunkowań kryzysu humanitarnego.
81	Grupa Zagranica	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej, str. 5 (akapit 1.)	Zasadniczym, podstawowym celem współpracy rozwojowej jest - zgodnie min. z Agendą 2030 na rzecz Zrównoważonego Rozwoju i Europejskim konsensusem w sprawie rozwoju -	wg treści uwagi	Uwaga częściowo uwzględniona Wprowadza się zdanie w brzmieniu: „Głównym

			redukcja/eliminacja globalnego ubóstwa w duchu podejścia opartego na zrównoważonym rozwoju i prawach człowieka (zgodnie z wartościami i zasadami UE). Wskazany początkowy akapit opisu celów polskiej WR konsultowanego dokumentu ignoruje ten fakt. Postulujemy zasadnicze przeformułowanie tego zapisu wprowadzając obok wymiaru bezpieczeństwa narodowego oraz pozycji Polski na świecie ww. zasadniczy cel współpracy rozwojowej. Wskazujemy na pierwsze zdania dot. celów WR z obowiązującego dokumentu, które w naszej ocenie zdecydowanie lepiej ujmuje relację pomiędzy celami WR - "(...) Polska poprzez współpracę rozwojową chce przyczynić się do budowy bardziej zrównoważonego świata dla obecnych i przyszłych pokoleń. (...) Podejmując inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju i wzmocnienia stabilności w krajach partnerskich, wspieramy zarazem rozwój i bezpieczeństwo naszego państwa. (...) Współpraca rozwojowa pozwala włączyć się w globalne wysiłki na rzecz redukcji ubóstwa i nierówności, promując przy tym polski interes narodowy (...)”		celem współpracy rozwojowej jest wspieranie zrównoważonego rozwoju i redukcja ubóstwa w krajach rozwijających się. (jednocześnie współpraca rozwojowa jest ważnym instrumentem...)”. Jak w pkt 13
82	Grupa Zagranica	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej, str. 5 (akapit 5.)	Projekt usuwa Cel Zrównoważonego Rozwoju nr 6 („Czysta woda i warunki sanitarne”) z katalogu priorytetowych celów oraz rezygnuje z odrębnego podrozdziału poświęconego wodzie i sanitacji. Postulujemy przywrócenie SDG 6 jako jednego z priorytetowych celów	wg treści uwagi	Uwaga nieuwzględniona W części dotyczącej priorytetów tematycznych MSZ dąży do wprowadzenia bardziej elastycznych zapisów

			Polskiej pomocy oraz zachowanie odrębnego odniesienia do sektora WASH. Uzasadnienie: Dostęp do bezpiecznej wody i usług sanitarnych stanowi podstawę zdrowia publicznego, bezpieczeństwa żywnościowego, edukacji, odporności społeczności oraz adaptacji do zmian klimatu. W wielu państwach partnerskich Polski sektor WASH pozostaje jednym z najbardziej efektywnych narzędzi ograniczania skutków kryzysów humanitarnych i klimatycznych.		grupujących działania <i>Polskiej pomocy</i> w szeroko rozumiane sektory tematyczne w miejsce bardziej szczegółowo i sztywno formułowanych priorytetów tematycznych. Zasadna jest rezygnacja z wskazywania osobnego priorytetu pt. „Czysta woda i warunki sanitarne”, gdyż działania w tym obszarze mogą być realizowane w szczególności w ramach priorytetów „Zdrowie” oraz „Klimat, środowisko naturalne i energia”, jak również w ramach pomocy humanitarnej.
83	Grupa Zagranica	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej, str. 6 2.2. Kwestie migracyjne, str. 10	Postulujemy zastąpienia we wskazanych miejscach i konsekwentnie w całym dokumencie sformułowania „nielegalnej migracji” terminem „nieuregulowanej migracji”, a „nielegalni migranci” terminem „nieuregulowani migranci”. Uzasadnienie: Zastąpienie sformułowania „nielegalna migracja” terminem „nieuregulowana migracja” pozwala na precyzyjne i wolne od wartościowania opisanie faktu przekroczenia granicy bądź pobytu poza obowiązującymi ramami administracyjnymi. Taka zmiana zapewnia pełną spójność ze standardami językowymi instytucji międzynarodowych (m.in. ONZ, Komisji	wg treści uwagi	Uwaga częściowo uwzględniona Utrzymano termin „nielegalna migracja”, natomiast termin „nielegalni” migranci zastąpiono terminem „nieregularni” migranci

			Europejskiej oraz IOM), które oficjalnie zalecają stosowanie neutralnej terminologii. Ponadto termin ten nie stygmatyzuje samych migrantów oraz uwzględnia specyfikę procedur azylu, w których ubieganie się o ochronę międzynarodową jest prawem gwarantowanym niezależnie od sposobu wjazdu na terytorium danego państwa.		
84	Grupa Zagranica	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej, str. 7 (po akapicie dot. realizacji Agendy 2030 we współpracy z sektorem prywatnym)	Doceniamy szczegółowe opisanie roli partnerów społecznych w dalszej części dokumentu. Wnosimy jednak o uwzględnienie wzmianki o społeczeństwie obywatelskim / organizacjach społecznych również w części dot. celów i uwarunkowań polskiej WR, obok sektora prywatnego. Wstęp definiuje architekturę i priorytety polskiej pomocy – brak wyrazistego odniesienia do NGO na tym etapie sugeruje zmianę rangi strategicznej partnerów, podczas gdy NGOs stanowią jeden z głównych filarów wykonawczych i merytorycznych polskiej pomocy.	Dodanie akapitu: “Istotnym elementem polskiej pomocy rozwojowej pozostaje współpraca z organizacjami pozarządowymi (NGO), które wnoszą cenny potencjał merytoryczny, doświadczenie i znajomość realiów lokalnych. Ministerstwo Spraw Zagranicznych postrzega społeczeństwo obywatelskie – zarówno polskie, jak i w państwach partnerskich – jako ważnego partnera w realizacji Agendy 2030 oraz w dialogu na temat kierunków wsparcia wyznaczonych przez Program. W ramach pluralistycznego podejścia do architektury pomocy, polska współpraca rozwojowa dąży do zapewnienia komplementarności działań realizowanych przez sektor pozarządowy, sektor prywatny, środowisko akademickie oraz instytucje publiczne.”	Uwaga nieuwzględniona Zapisy rozdziału 6.2.1.1 <i>Współpraca z partnerami społecznymi</i> w wystarczający sposób przedstawia wartość dodaną współpracy MSZ z organizacjami pozarządowymi.

85	Grupa Zagranica	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej, str. 7 (akapit 4.).	Wnosimy o przeredagowanie akapitu dotyczącego celów współpracy rozwojowej poprzez usunięcie sformułowań wskazujących, że współpraca rozwojowa służy wyłącznie „budowaniu dobrobytu państwa” donora oraz budowaniu „interesów ekonomicznych Polski”. Przypisanie współpracy rozwojowej roli narzędzia do zwiększania dobrobytu donora stoi w sprzeczności z art. 208 Traktatu o funkcjonowaniu UE oraz standardami OECD DAC, które jednoznacznie wskazują, że nadrzędnym celem współpracy rozwojowej jest redukcja ubóstwa i zrównoważony rozwój w państwach partnerskich. Do realizacji interesów gospodarczych i handlowych państwa służą odrębne instrumenty dyplomacji ekonomicznej. Zależność wyznaczania priorytetów od własnych interesów gospodarczych lub obronnych budzi ryzyko odejścia od zasady uzależniania pomocy od rzeczywistych potrzeb (needs-based approach). Ponadto w przypadku pomocy humanitarnej takie sformułowania naruszają międzynarodowe zasady bezstronności i neutralności.	Dodać pogrubiony fragment: „Polska powinna konsekwentnie rozwijać swoją politykę współpracy rozwojowej jako integralny element odpowiedzialnej polityki zagranicznej oraz długofalowego myślenia o bezpieczeństwie i dobrobycie państwa i krajów partnerskich. ” Usunąć pogrubiony fragment: “Współpraca rozwojowa sprzyja stabilizacji regionów o strategicznym znaczeniu, ogranicza źródła niestabilności oraz tworzy warunki dla zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co pośrednio przekłada się na bezpieczeństwo i interesy ekonomiczne Polski. ”	Uwaga uwzględniona
86	Grupa Zagranica	1.1. Cele polskiej współpracy rozwojowej, str. 7 (po ostatnim akapicie podrozdziału 1.1).	Wnosimy o przywrócenie i unowocześnienie zapisu dotyczącego edukacji globalnej we wstępie dokumentu. Edukacja globalna jest ustawowym filarem polskiej współpracy rozwojowej (zgodnie z art. 2 ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 Ustawy o współpracy rozwojowej z dnia 16 września 2011 r.).	Dodać akapit: “Integralnym elementem polskiej współpracy rozwojowej pozostaje edukacja globalna, która buduje świadomość współodpowiedzialności za globalne wyzwania oraz wyjaśnia wpływ naszych	Uwaga nieuwzględniona Zapisy rozdziału 5. Edukacja globalna w wystarczający sposób rozwijają temat edukacji globalnej. Problem budowania

			Jej obecność we wstępie wynika z konieczności zachowania spójności dokumentu strategicznego z ustawą o wyższej mocy prawnej. Kształtowane przez edukację globalną kompetencje krytycznego myślenia i analizy procesów globalnych stanowią dziś bezpośrednie narzędzie budowania odporności społecznej na dezinformację i manipulację wokół spraw międzynarodowych .	codziennych decyzji na jakość życia ludzi w krajach partnerskich. Kształtując umiejętności krytycznego myślenia i weryfikacji informacji, edukacja globalna stanowi również kluczowe narzędzie w budowaniu odporności społecznej na dezinformację oraz manipulację w obszarze spraw międzynarodowych. Edukacja globalna będzie realizowana jako istotny element kształcenia obywatelskiego i warunek społecznego poparcia dla działań solidarnościowych.“	społecznej odporności na dezinformację oraz manipulację w obszarze spraw międzynarodowych jest jednym z priorytetowych tematów MSZ, jednak nie wpisuje się w obszar współpracy rozwojowej.
87	Grupa Zagranica	2. Polska współpraca rozwojowa - punkty odniesienia i zasady. 2.1. Punkty odniesienia, str. 10. (2. akapit)	Wnosimy o przywrócenie sformułowania „i redukcji ubóstwa”, ponieważ walka z ubóstwem stanowi nadrzędny, prawnie wiążący cel współpracy rozwojowej Unii Europejskiej, wynikający wprost z art. 208 Traktatu o funkcjonowaniu UE (TFUE) oraz Celu 1 Agendy 2030 (SDG 1).	Dodać pogrubiony fragment: “Jako kraj członkowski Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej oraz OECD, Polska podjęła zobowiązania polityczne dotyczące zwiększenia międzynarodowej aktywności na rzecz zrównoważonego rozwoju i redukcji ubóstwa. ”	Uwaga uwzględniona
88	Grupa Zagranica	2. Polska współpraca rozwojowa - punkty odniesienia i zasady. 2.1. Punkty odniesienia, str. 10. (2. akapit)	Dokumenty o charakterze strategicznym powinny wyznaczać jasne kierunki polityki państwa, tymczasem dopisane zastrzeżenie o treści: „... <i>mając jednocześnie na uwadze ograniczone zasoby finansowe w budżecie państwa, przy stale wzrastających potrzebach wynikających z sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej Polski.</i> ”	Wnosimy o usunięcie sformułowania: „... <i>mając jednocześnie na uwadze ograniczone zasoby finansowe w budżecie państwa, przy stale wzrastających potrzebach wynikających z sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej Polski.</i> ”	Uwaga nieuwzględniona z uwagi na uwarunkowania budżetowe w jakich realizowana jest Polska pomoc.

			istotnie osłabia rangę zobowiązań Polski i podważa naszą wiarygodność na arenie międzynarodowej. Cel na poziomie 0,33% DNB do 2030 r. wynika bezpośrednio ze zobowiązań politycznych przyjętych przez Polskę na forum Unii Europejskiej oraz ONZ. Dodawanie uznaniowych klauzul usprawiedliwiających ewentualne niewywiązanie się z tego celu wysyła niepokojący sygnał do partnerów z UE, OECD DAC i państw partnerskich, sugerując brak realnej woli politycznej do realizacji międzynarodowych zobowiązań. Ograniczoność środków i stały wzrost potrzeb są uniwersalną cechą finansów publicznych. Użycie tak ogólnego argumentu w dokumencie rządowym de facto zwalnia administrację z odpowiedzialności za realizację przyjętych wskaźników, czyniąc cel 0,33% DNB zapisem wyłącznie deklaracyjnym.		
89	Grupa Zagranica	2. Polska współpraca rozwojowa - punkty odniesienia i zasady.	Dot. usunięcia całego podrozdziału: 2.2.2. Spójność polityk na rzecz rozwoju Spójność polityk to w pierwszej kolejności prawnie wiążący obowiązek wynikający z art. 208 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) oraz bezpośrednie zobowiązanie w ramach Agendy 2030 (cel 17.14 SDGs). UE oraz Komitet Pomocy Rozwojowej OECD (OECD DAC) jednoznacznie wskazują, że państwo-donor ma obowiązek dbać o to, aby jego wewnętrzne i zewnętrzne decyzje – m.in. w obszarze handlu, rolnictwa, klimatu czy	Wnosimy o przywrócenie podrozdziału poświęconego Spójności polityk na rzecz rozwoju (PCD) / Spójności Polityk na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (PCSD) oraz jego merytoryczną aktualizację.	Uwaga nieuwzględniona Ustawa o współpracy rozwojowej nie zawiera postanowień dot. koordynacji czy oceny wpływu polskich regulacji na kraje rozwijające się. Dotychczasowa praktyka prezentowania raportów dot. wybranych obszarów PCD pokazuje, że raportowane działania nie były bezpośrednio

			migracji – nie niweczyły wysiłków i środków finansowych kierowanych na rozwój państw partnerskich. Jeżeli dotychczasowe mechanizmy wdrażania spójności okazały się niewystarczająco skuteczne, rozwiązaniem powinna być ich rewizja i usprawnienie. Wnosimy o przywrócenie podrozdziału oraz przeprowadzenie reformy systemu koordynacji międzyresortowej i oceny wpływu polskich regulacji na kraje rozwijające się.		powiązane z polską współpracą rozwojową.
90	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 12.	Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ODA) według kryteriów OECD DAC z definicji ma na celu promowanie rozwoju gospodarczego i dobrobytu państw rozwijających się. Sprowadzenie wyboru państw priorytetowych wyłącznie do wąsko rozumianego „bezpieczeństwa i stabilności polskiego i europejskiego sąsiedztwa” oraz „wzajemnych korzyści gospodarczych” narusza ducha i wytyczne OECD DAC, przekształcając współpracę rozwojową w instrument dyplomacji obronnej i gospodarczej. Lista państw uprawnionych do otrzymywania oficjalnej pomocy rozwojowej publikowana przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD nie powinna być „pomocniczo wykorzystywana” (jak wskazano na str. 13), ale być głównym punktem odniesienia.	Wnoskujemy o usunięcie lub istotne przeredagowanie poniższego fragmentu: “Priorytetami geograficznymi Polskiej Pomocy określane są państwa, do których Polska kieruje najwięcej działań rozwojowych uznając, że wspieranie ich ma kluczowe znaczenie dla realizacji polskiej polityki zagranicznej oraz zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności polskiego i europejskiego sąsiedztwa. Ponadto, współpraca z państwami priorytetowymi posiada znaczący potencjał dla rozwoju korzystnych wzajemnych relacji społecznych i gospodarczych.” Wnosimy o przywrócenie usuniętego fragmentu: “Głównym punktem odniesienia przy definiowaniu priorytetów geograficznych Polskiej pomocy	Uwaga nieuwzględniona Kryteria wyboru krajów priorytetowych polskiej współpracy rozwojowej wskazane są w rozdziale 3.1 <i>Priorytety geograficzne</i> i nie sprowadzają się wyłącznie do wąsko rozumianego „bezpieczeństwa i stabilności polskiego i europejskiego sąsiedztwa” oraz „wzajemnych korzyści gospodarczych”. Kryteria te obejmują: – stan i perspektywy rozwoju stosunków z danym państwem w wymiarze politycznym i gospodarczym, jego znaczenie dla szeroko pojętego bezpieczeństwa Polski oraz potencjalne korzyści ze współpracy,

				jest stworzona i publikowana przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD lista państw uprawnionych do otrzymywania oficjalnej pomocy rozwojowej (ang. Official Development Assistance)."	- potrzeby rozwojowe państwa partnerskiego i możliwości ich zaspokojenia w oparciu o zasoby, którymi Polska dysponuje, w tym możliwości realizacji współpracy z wykorzystaniem polskiego sektora prywatnego, - cele polityki zagranicznej Polski, w tym cele społeczne i gospodarcze, w szczególności zwiększanie międzynarodowych zdolności do włączania polskich firm, organizacji społecznych i ekspertów do projektów rozwojowych, - stałą obecność dyplomatyczną lub konsularną w danym państwie, - warunki bezpieczeństwa wpływające na możliwość świadczenia pomocy, - doświadczenia z dotychczasowych działań rozwojowych i humanitarnych w danym państwie lub regionie, - spójność z działaniami Unii Europejskiej i innych organizacji międzynarodowych, do których należy Polska, - ewentualną możliwość
--	--	--	--	--	---

					współpracy z innymi państwami oraz partnerami zewnętrznymi. Jednocześnie należy zaznaczyć, że zapis na str. 13 otrzymuje brzmienie: „Przy określaniu priorytetów geograficznych wykorzystywana jest także publikowana regularnie przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD lista państw uprawnionych do otrzymywania oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA).”
91	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 12.	Wnosimy o przywrócenie Afryki Północnej do wykazów regionów priorytetowych. Uzasadnienie: Rezygnacja z regionu Afryki Północnej stwarza niebezpieczną lukę interpretacyjną w kontekście reakcji na kryzysy humanitarne i polityczne w państwach ościennych (w tym m.in. w kontekście destabilizacji w Sudanie i jego odbudowy). Apelujemy o zachowanie ciągłości działań i utrzymanie Afryki Północnej w wykazie regionów priorytetów.	wg treści uwagi	Uwaga nieuwzględniona Działania z zakresu pomocy humanitarnej nie są ograniczone wyłącznie do krajów priorytetowych, nie ma więc formalnej przeszkody dla realizacji takich działań w innych regionach geograficznych, jeśli zajdzie taka potrzeba.
92	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 12.	Termin „Bliski Wschód” (ang. Middle East) jest historycznym pojęciem ukształtowanym w epoce kolonialnej z perspektywy europejskiej. Współczesne standardy dyplomatyczne, naukowe i międzynarodowe odchodzą od tego	Wnosimy o zmianę sformułowania: „...w regionach: Bliskiego Wschodu, Afryki Subsaharyjskiej oraz Azji Centralnej.”	Uwaga nieuwzględniona Pojęcie „Bliski Wschód” jest tradycyjnym i powszechnie w Polsce stosowanym terminem. Termin ten jest

			określenia na rzecz precyzyjnego i neutralnego geograficznie terminu Azja Zachodnia (ang. Western Asia). Zastosowanie nazwy Azja Zachodnia lepiej oddaje równorzędny i partnerski charakter relacji, do którego dąży polska współpraca rozwojowa.	na: „...w regionach: Azji Zachodniej, Afryki Subsaharyjskiej oraz Azji Centralnej”	powszechnie używany także w dokumentach międzynarodowych (UE oraz ONZ) i nie jest zasadne zastąpienie go szerzej nieznanym i nieidentycznym znaczeniowo pojęciem „Azja Zachodnia”.
93	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 12.	Ad. sformułowanie: “Przy wyborze państw priorytetowych Minister Spraw Zagranicznych uwzględnia: (..) - potrzeby rozwojowe państwa partnerskiego i możliwości ich zaspokojenia w oparciu o zasoby, którymi Polska dysponuje, w tym możliwości realizacji <i>współpracy z wykorzystaniem polskiego sektora prywatnego.</i> Prosimy o odpowiedzi na pytania: 1. Jakie konkretne instrumenty i kryteria wdrożeniowe planuje zastosować MSZ, aby włączanie polskiego sektora prywatnego we współpracę rozwojową odpowiadało międzynarodowym standardom OECD DAC dotyczącym zaangażowania biznesu (m.in. zasadom additionality, przestrzeganiu zasady <i>Do No Harm</i> oraz nakazowi realizowania przede wszystkim celów rozwojowych państwa partnerskiego?	nie dotyczy	Konsultacje społeczne aktualizacji Programu wieloletniego służą wypracowaniu tekstu dokumentu. Dyskusja nad pytaniami podniesionymi w tym pkt może zostać podjęta w innym trybie, np. na Radzie Programowej Współpracy Rozwojowej.

			2. Czy MSZ dysponuje ewaluacją dotychczasowych mechanizmów angażowania biznesu oraz konkretnym katalogiem dobrych praktyk i narzędzi zachęcających sektory prywatny i pozarządowy do budowania wspólnych partnerstw (np. w formule blended finance czy partnerstw publiczno-prywatno-społecznych)?		
94	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 12.	Ad. sformułowanie: <i>"Przy wyborze państw priorytetowych Minister Spraw Zagranicznych uwzględni: (..) - warunki bezpieczeństwa wpływające na możliwość świadczenia pomocy,"</i> Prosimy o odpowiedzi na pytania: 1. Czy zmiana sformułowania z dotychczasowego „bezpieczeństwa personelu zaangażowanego w świadczenie pomocy” na ogólniejszą przesłankę „warunków bezpieczeństwa wpływających na możliwość świadczenia pomocy” oznacza zmianę dotychczasowej interpretacji przy wyznaczaniu obszarów kwalifikujących się do wsparcia (w tym w konkursach humanitarnych)? 2. Czy nowa redakcja przepisu dopuści możliwość finansowania działań humanitarnych na obszarach o podwyższonym ryzyku lub objętych aktywnym konfliktem – w których wyspecjalizowane organizacje pozarządowe posiadają sprawdzone procedury zarządzania ryzykiem i ciągłość operacyjną na miejscu – czy też	nie dotyczy	Jak w pkt 93

			zmiana ta posłuży jako formalna podstawa do odrzucania wniosków i wykluczania z polskiej pomocy regionów de facto najbardziej potrzebujących wsparcia humanitarnego?		
95	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 13.	Rezygnacja z wymogu przeprowadzania konsultacji społecznych przy zmianach na liście krajów priorytetowych stanowi wycofanie się z zasad partnerstwa publiczno-społecznego oraz podważa przewidywalność polskiej polityki rozwojowej. Praktyka wykreślania państw z listy priorytetowej z roku na rok – jak miało to miejsce w 2026 roku m.in. w przypadku Senegalu – jednoznacznie pokazuje skutki braku dialogu ze społeczeństwem obywatelskim. Decyzje podejmowane w sposób nagły i arbitralny prowadzą do marnowania kapitału relacyjnego, unieważnienia wieloletnich inwestycji ze środków publicznych oraz zerwania partnerstw lokalnych, które polskie organizacje pozarządowe budowały z ogromnym nakładem pracy i środków. Długofalowe cele rozwojowe nie mogą być skutecznie realizowane w warunkach permanentnej niepewności co do geograficznych kierunków zaangażowania państwa. Organizacje pozarządowe nie są wyłącznie podmiotami realizującymi zadania zlecone przez administrację, lecz autonomicznymi partnerami strategicznymi, którzy posiadają unikalną wiedzę ekspercką, rozpoznanie potrzeb w terenach kryzysowych oraz ciągłość	Dodanie pogrubionego fragmentu: “W razie zaistnienia szczególnych okoliczności, realizując cele polskiej polityki zagranicznej Minister Spraw Zagranicznych, po przeprowadzeniu konsultacji z partnerami społecznymi, może w każdym momencie dokonać zmian na liście państw priorytetowych.” Usunięcie pogrubionego fragmentu: “W razie zaistnienia szczególnych okoliczności, realizując cele polskiej polityki zagranicznej Minister Spraw Zagranicznych, może w każdym momencie dokonać zmian na liście państw priorytetowych.”	Uwaga częściowo uwzględniona Nie uwzględniono dodania frazy „po przeprowadzeniu konsultacji z partnerami społecznymi”. Uwzględniono usunięcie frazy „w każdym momencie”. Dokumentem podlegającym konsultacjom społecznym jest roczny Plan współpracy rozwojowej, zawierający m.in. listę państw priorytetowych <i>Polskiej pomocy</i> wraz z alokacjami finansowymi. Zasadne jest zapewnienie możliwości aktualizowania listy państw priorytetowych ze względu na tempo zmian zachodzących na świecie. Pozwala to na szybką reakcję ze strony MSZ. Jednocześnie należy zauważyć, że zmiany dotychczas nie były wprowadzane corocznie, a

			operacyjną na miejscu. Konsultowanie zmian na liście państw priorytetowych stanowi niezbędny mechanizm weryfikacji trafności decyzji politycznych pod kątem ich realnej skuteczności i racjonalności gospodarowania środkami publicznymi.		jedynie w związku z nadzwyczajnymi okolicznościami.
96	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.1. Priorytety geograficzne, s. 13.	Postulujemy utrzymanie zapisów obecnie obowiązującego WPWR w zakresie przygotowania strategii/planów polskiego zaangażowania w odniesieniu do każdego z krajów priorytetowych z uwzględnieniem konsultacji takich dokumentów z tymi krajami - zapis: "(...) Będziemy dążyć do przygotowania dla każdego z nich strategii współpracy rozwojowej o minimum trzyletnim horyzoncie czasowym z konkretnymi celami i rezultatami. Każdy taki dokument powstanie w ramach dialogu z miejscowymi instytucjami rządowymi, władzami lokalnymi, partnerami społecznymi oraz innymi podmiotami, z uwzględnieniem procesu wspólnego programowania na rzecz rozwoju Unii Europejskiej, zależnie od specyfiki danego kraju i charakteru wsparcia. Najistotniejsze będzie dla nas dopasowanie oferowanej pomocy do potrzeb naszych partnerów. (...)" "Własność strategii rozwoju" (ang. <i>partner country ownership</i>) jest fundamentalną zasadą efektywności współpracy rozwojowej (ang. <i>aid effectiveness</i>) zapisaną w kierunkowych dokumentach takich jak Paris Declaration on Aid Effectiveness (2005), Accra	wg treści uwagi	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 24

			Agenda for Action (2008), Busan Partnership for Effective Development Co-operation (2011). Rezygnacja z konsultacji z krajami partnerskimi planów działań w ramach polskiej WR będzie miała negatywny wpływ na trafność i alokację zasobów oraz trwałość rezultatów działań finansowanych w ramach polskiej ODA.		
97	Grupa Zagranica	3. Priorytety Polskiej Pomocy. 3.2.3. Przedsiębiorczość i godna praca, s. 16	Ad. sformułowanie: "Działania i inicjatywy Polskiej Pomocy będą służyły: - <i>promocji przedsiębiorczości jako czynnika przeciwdziałającego migracji, (...)</i> " Wnosimy o wykreślenie sformułowania „jako czynnika przeciwdziałającego migracji”. Wspieranie przedsiębiorczości kobiet i młodzieży powinno stanowić cel sam w sobie, wynikający z prawa do godnej pracy i zrównoważonego rozwoju lokalnego, a nie być instrumentalnie związane z polityką zarządzania migracjami. Liczne badania naukowe i raporty wskazują, że rozwój gospodarczy na poziomie lokalnym w krótkim i średnim okresie nie hamuje migracji, a wręcz zwiększa mobilność (wewnętrzną oraz międzynarodową) poprzez dostarczanie środków na jej realizację. Sprowadzanie wsparcia rozwojowego dla grup wrażliwych do roli instrumentu hamowania procesów migracyjnych stoi w sprzeczności z podejściem opartym na prawach człowieka (<i>Human Rights-Based Approach</i>), zniekształca cele Oficjalnej Pomocy Rozwojowej oraz utrwała błędne przekonania na temat mechanizmów	"Działania i inicjatywy Polskiej Pomocy będą służyły: - promocji przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży i kobiet oraz mieszkańców obszarów wiejskich"	Uwaga nieuwzględniona Działania <i>Polskiej pomocy</i> w zakresie promocji przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy wpisują się w międzynarodowe wysiłki na rzecz zwalczania źródłowych przyczyn migracji.

			rządzących migracjami.		
98	Grupa Zagranica	5. Edukacja globalna, str.. 23 (akapit 3.).	Dot. zmiany poniższego sformułowania: <i>“Celem edukacji globalnej jest zmiana negatywnych postaw i działań adresatów przedsięwzięć edukacyjnych, w tym postaw dyskryminujących oraz postawy bierności wobec działań na rzecz globalnych wyzwań.”</i> Uzasadnienie: Definiowanie celu edukacji globalnej, zresztą niezgodnie z jej obowiązującą w Polsce definicją (przyjętą w efekcie procesu międzysektorowego z 2011 r), poprzez „zmianę negatywnych postaw” opiera się na tzw. modelu deficytu, który wartościuje odbiorców/odbiorczynie i zakłada ich wstępną bierność lub niewłaściwe postawy, intencje oraz brak wiedzy. Edukacja globalna za to odrzuca tego typu założenia i skupia się na budowaniu potencjału, podmiotowości oraz sprawczości odbiorców/odbiorczyń. Zastąpienie tego sformułowania katalogiem wartości pozytywnych (szacunek, empatia, odpowiedzialność, otwartość) nadaje dokumentowi konstruktywny i włączający charakter.	Wnosimy o zastąpienie obecnego sformułowania proponowaną treścią: “Celem edukacji globalnej jest kształtowanie postaw odpowiedzialności, szacunku, uczciwości, empatii, otwartości, osobistego zaangażowania i gotowości do uczenia się przez całe życie. Szczególny nacisk zostanie położony na redukcję stereotypów na temat krajów globalnego Południa i zadbanie o to, aby nie były one reprodukowane.”	Uwaga częściowo uwzględniona Jak w pkt 4 i 55
99	Grupa Zagranica	5. Edukacja globalna, s. 23	Postulujemy utrzymanie zapisów obecnie obowiązującego WPWR w zakresie dążenia do przygotowania “dokumentu o charakterze strategicznym i operacyjnym dotyczącym edukacji globalnej w Polsce, który zawierać będzie m.in. cele ogólne i szczegółowe programu edukacji globalnej w Polsce, włączenie perspektywy uczenia się przez całe życie do edukacji globalnej, a także ramy	wg treści uwagi	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 2

			współpracy międzysektorowej oraz współpracy między ministerstwami i innymi instytucjami administracji centralnej na rzecz wspierania rozwoju edukacji globalnej w Polsce”. Jego usunięcie jest niezgodne z kierunkiem rekomendowanym przez GENE oraz Europejską Deklarację w sprawie Edukacji Globalnej do 2050 r. (Deklarację Dublińską), której Polska jest sygnatariuszem. Krajowa strategia umożliwiłaby długofalowe planowanie działań, określenie priorytetów i ram współpracy międzyresortowej i międzysektorowej, wzmocniłaby mandat edukacji globalnej w systemie edukacji oraz możliwości pozyskiwania środków europejskich, szczególnie w odniesieniu do nowych perspektyw finansowych UE. Wobec dotyczącego już Polskę kryzysu klimatycznego, wszechobecnej dezinformacji, globalnych nierówności społeczno - ekonomicznych i bieżących i jednocześnie pilnych wyzwań geopolitycznych konieczne jest prowadzenie systematycznych, opartych na aktualnych danych działań edukacyjnych budujących rozumienie globalnych współzależności oraz społeczne poparcie dla współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej. Opracowanie takiego dokumentu nie powinno być traktowane jako dodatkowe działanie, lecz jako warunek prowadzenia spójnej, długofalowej i odpowiadającej na współczesne globalne wyzwania w polityce międzynarodowej edukacji		
--	--	--	---	--	--

			globalnej w Polsce.		
100	Grupa Zagranica	5. Edukacja globalna, s. 23 (akapit 5.).	Dot. zmiany poniższego sformułowania: <i>"Działania edukacji globalnej będą kierowane do szerokiego grona odbiorców: dzieci, młodzieży i dorosłych w ramach różnych form edukacji formalnej, pozaformalnej i nieformalnej. W obszarze edukacji formalnej wiodącą rolę będzie pełnił resort edukacji. Działania edukacji globalnej, w tym działania edukacji klimatycznej, będą prowadzone na wszystkich etapach edukacji formalnej zgodnie z obowiązującą podstawą programową kształcenia ogólnego w polskim systemie oświaty."</i> Uzasadnienie: Wprowadzenie zapisu ustanawiającego „wiodącą rolę” resortu edukacji w działaniach dot. edukacji globalnej w obszarze edukacji formalnej jest niezgodne z zapisami ustawowymi. Zgodnie z ustawą z 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej edukacja globalna stanowi integralny element współpracy rozwojowej (art. 2 ust. 2), a minister właściwy do spraw zagranicznych odpowiada za jej koordynację oraz podejmowanie lub wspieranie działań z zakresu edukacji globalnej (art. 13). Przekazanie roli wiodącej resortowi edukacji może prowadzić do rozdzielenia edukacji globalnej od polityki współpracy rozwojowej oraz ograniczenia jej do systemu edukacji formalnej. Proponujemy pozostawienie MSZ roli koordynacyjnej i strategicznej, przy	Wnosimy o zastąpienie obecnego sformułowania proponowaną treścią: <i>"Działania z zakresu edukacji globalnej będą koordynowane przez ministra właściwego do spraw zagranicznych, zgodnie z przepisami ustawy o współpracy rozwojowej, we współpracy z właściwymi resortami i innymi podmiotami. W obszarze edukacji formalnej kluczowym partnerem w zakresie systemowego włączania edukacji globalnej, w tym edukacji klimatycznej, na wszystkich etapach edukacji będzie minister właściwy do spraw oświaty i wychowania. Działania zwiększające kompetencje kadr dydaktycznych będą realizowane również we współpracy z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki".</i>	Uwaga nieuwzględniona Jak w pkt. 3

			jednoczesnym wskazaniu MEN jako kluczowego partnera odpowiedzialnego za systemowe wdrażanie edukacji globalnej w edukacji formalnej.		
101	Grupa Zagranica	5. Edukacja globalna, s. 23	Postulujemy utrzymanie zapisów obecnie obowiązującego WPWR w zakresie dążenia - zapis "(...) Będziemy dążyć do zwiększenia i wzmocnienia zaangażowania mieszkańców Polski w pomoc rozwojową, humanitarną i inne działania służące realizacji celów zrównoważonego rozwoju." Uzasadnienie: Proponujemy zachowanie w WPWR celu dotyczącego zwiększania zaangażowania mieszkańców Polski w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej. Usunięcie tego zapisu osłabia obywatelski i sprawczy wymiar edukacji globalnej, sprowadzając jej rolę przede wszystkim do zwiększania wiedzy i rozumienia globalnych problemów. Edukacja globalna powinna nie tylko rozwijać świadomość globalnych współzależności, ale także wzmocniać gotowość do podejmowania odpowiedzialnych działań oraz budować społeczne poparcie dla współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej. Ma to szczególne znaczenie wobec współczesnych kryzysów globalnych, dezinformacji i polaryzacji społecznej oraz potrzeby wzmocnienia społecznego zrozumienia dla zaangażowania Polski w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju.	Wnosimy o utrzymanie zapisu z obowiązującego WPWR lub dodanie sformułowania: „Celem edukacji globalnej jest również wzmocnianie świadomego zaangażowania mieszkańców Polski w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz budowanie społecznego poparcia dla współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej.”	Uwaga częściowo uwzględniona Dodaje się w trzecim akapicie zapis w brzmieniu: „Ponadto edukacja globalna ma wzmocniać angażowanie społeczeństwa polskiego w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz wspierać budowanie społecznego poparcia dla współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej.”

102	Grupa Zagranica	6. Narzędzia i partnerzy polskiej współpracy rozwojowej. 6.2.1.1 Współpraca z partnerami społecznymi, str. 25.	Wnosimy o przywrócenie zapisu: "W ramach Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2021–2030 podjęte zostaną działania zmierzające do tworzenia warunków do rozwoju potencjału organizacji pozarządowych w obszarze współpracy rozwojowej." Uzasadnienie: Wykreślenie zapisu dotyczącego tworzenia warunków do rozwoju potencjału organizacji pozarządowych budzi duży niepokój środowiska pozarządowego. Sektor pozarządowy od wielu lat konsekwentnie zabiega o uruchomienie systemowych mechanizmów wsparcia instytucjonalnego, które wykraczałyby poza samą możliwość udziału w corocznych (nieregularnie ogłaszanych) konkursach dotacyjnych na realizację konkretnych zadań projektowych. Realizacja skomplikowanych przedsięwzięć rozwojowych i humanitarnych wymaga stałej inwestycji w zaplecze eksperckie, rozwój procedur bezpieczeństwa, zarządzanie ryzykiem oraz cyfryzację. Bez dedykowanych komponentów wsparcia instytucjonalnego polskie organizacje mają trudności z budowaniem trwałej obecności międzynarodowej oraz konkurencyjnością o fundusze zagraniczne o wysokiej wartości finansowej – m.in. ze środków Europejskiej Komisji ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności (ECHO), do których budżet państwa	Wnosimy o pozostawienie i rozbudowanie zapisów dotyczących wsparcia instytucjonalnego: „W ramach Wieloletniego programu współpracy rozwojowej podjęte zostaną systemowe działania zmierzające do tworzenia warunków dla rozwoju potencjału i odporności instytucjonalnej polskich organizacji pozarządowych w obszarze współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej, w tym poprzez dedykowane mechanizmy wsparcia ich zdolności operacyjnych oraz konkurencyjności międzynarodowej."	Uwaga nieuwzględniona Odnosnie do propozycji wspierania i wzmacniania potencjału organizacji pozarządowych należy zauważyć, że w ramach <i>Polskiej pomocy</i> wspierana jest realizacja zadań z zakresu współpracy rozwojowej. Polskie organizacje pozarządowe nie są wspierane podmiotowo. Współpraca ze sferą pozarządową odbywa się nadto na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności, co wyklucza możliwość podmiotowego wspierania niektórych z tych organizacji.
-----	-----------------	--	---	--	--

			wpłaca bezpośrednie kontrybucje. Usunięcie tej deklaracji z dokumentu strategicznego stwarza ryzyko, że priorytet wzmacniania polskich podmiotów zostanie całkowicie pominięty w praktyce wykonawczej MSZ. Apelujemy o pozostawienie zapisu o rozwoju potencjału NGO oraz o podjęcie dialogu na rzecz wypracowania konkretnych rozwiązań, które pozwolą budować silne, stabilne i konkurencyjne polskie organizacje pozarządowe. Dodatkowe pytania: 1. Czy wykreślenie zapisu o tworzeniu warunków do rozwoju potencjału organizacji pozarządowych oznacza całkowite wycofanie się MSZ z planów wdrożenia bezpośredniego wsparcia instytucjonalnego dla polskich NGO? 2. W jaki sposób Ministerstwo zamienia wspierać konkurencyjność polskich organizacji pozarządowych w ubieganiu się o środki z funduszy międzynarodowych (m.in. z budżetu ECHO, DG INTPA)?		
103	Grupa Zagranica	6.2.1.2 Współpraca z instytucjami publicznymi - Bank Gospodarstwa Krajowego, str. 26	Postulujemy o doprecyzowanie roli i działań BGK, szczególnie w kontekście form współpracy z innymi partnerami, w tym organizacjami pozarządowymi zaangażowanymi w obszar współpracy rozwojowej. Z perspektywy organizacji społecznych istotne jest określenie - wzorem innych krajowych banków rozwoju - roli NGO jako partnerów wdrażających oraz podmiotów z którymi.	wg treści uwagi	Uwaga nieuwzględniona Program jest dokumentem ramowym i strategicznym. <i>Polskiej pomocy</i> o charakterze strategicznym. Nie jest więc zasadne wskazywanie szczegółowych form, procedur i metod współpracy interesariuszy polskiej współpracy

					rozwojowej czy też konkretnych działań BGK. Rolę BGK w realizacji współpracy rozwojowej opisuje m.in. ustawa o współpracy rozwojowej, a konkretne działania i instrumenty opisywane są w innych dokumentach.
104	Grupa Zagranica	7. Od programów do efektów - ewaluacja, str. 30	W porównaniu z obowiązującym WPWR w projekcie aktualizacji znacząco ograniczono zapisy dotyczące ewaluacji, monitorowania rezultatów oraz wykorzystania wiarygodnych i porównywalnych danych. Obowiązujący Program podkreśla potrzebę tworzenia spójnych wskaźników projektowych i programowych, pozwalających oceniać stopień realizacji celów strategicznych. Postulujemy uzupełnienie WPWR o zapisy określające systemowe podejście do ewaluacji polskiej współpracy rozwojowej , wykraczające poza ocenę pojedynczych projektów. System powinien umożliwiać określanie oczekiwanych rezultatów dla poszczególnych priorytetów i regionów oraz okresową ocenę, w jakim stopniu łączne działania finansowane i realizowane w ramach polskiej współpracy rozwojowej przyczyniają się do osiągania tych rezultatów. Ewaluacja powinna obejmować działania MSZ, innych organów administracji publicznej, instytucji finansowych zaangażowanych we współpracę rozwojową, w tym BGK,	Wnosimy o dodanie: "Polska współpraca rozwojowa będzie objęta systematycznym monitorowaniem i ewaluacją opartymi na wiarygodnych danych oraz spójnych wskaźnikach rezultatów. Dla poszczególnych priorytetów i regionów określone będą oczekiwane rezultaty umożliwiające okresową ocenę skuteczności, spójności i wpływu łącznych działań podejmowanych w ramach współpracy rozwojowej. Ewaluacja będzie obejmowała działania realizowane przez MSZ oraz inne podmioty publiczne, finansowe i społeczne zaangażowane w realizację polskiej współpracy rozwojowej, a jej wyniki będą wykorzystywane do planowania kolejnych działań i doskonalenia polityki rozwojowej."	Uwaga częściowo uwzględniona Dodaje się zdanie w brzmieniu: „Ewaluacja będzie obejmowała działania realizowane przez MSZ oraz inne podmioty zaangażowane w realizację polskiej współpracy rozwojowej, a jej wyniki będą wykorzystywane do planowania kolejnych działań i doskonalenia polityki rozwojowej.”

			oraz partnerów społecznych. Pozwoli to oceniać nie tylko prawidłowość realizacji poszczególnych przedsięwzięć, lecz przede wszystkim skuteczność, spójność i wpływ polskiej współpracy rozwojowej jako całości.		
105	Osoba prywatna – ekspert w dziedzinie edukacji zawodowej	3.2.2. "Edukacja"	Sugestia dopisania VET-u do rozdziału 3.2.2	Ze względu na ścisłe powiązanie z promocją rozwoju i odpornością gospodarczej oraz rozwiązywaniem problemów rynku pracy, szczególne miejsce w ramach priorytetu zajmuje też edukacja zawodowa (ang. VET) – zarówno w odniesieniu do młodzieży (kształcenie zawodowe) jak i dorosłych (przekwalifikowania, uczenie się przez całe życie). Działania i inicjatywy Polskiej Pomocy będą służyły w tym obszarze w szczególności: - zwiększaniu jakości i atrakcyjności oferty edukacyjnej oraz jej adekwatności do potrzeb rynku pracy i wyzwań związanych z rozwojem technologicznym - ułatwianiu dostępu do szkoleń osobom szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne i na rynku pracy, takim jak osoby wewnętrznie przemieszczone oraz osoby z niepełnosprawnościami.	Uwaga częściowo uwzględniona Zapis akapitu przyjmuje brzmienie: „(...) Działania <i>Polskiej pomocy</i> mogą obejmować wszystkie etapy edukacji – począwszy od wychowania przedszkolnego, poprzez edukację wczesnoszkolną, podstawową i ponadpodstawową oraz na poziomie akademickim. Szczególne miejsce w ramach priorytetu zajmować będzie edukacja zawodowa, zarówno w odniesieniu do młodzieży jak i osób dorosłych. (...)”